

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С. З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

**на тему: «ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У
ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
*****, МІСТО *****»**

**Виконала: студентка групи Оп – 71з
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»**

РАТУШНА Б.-Л. Р.

(Прізвище та ініціали)

Керівник: к. е. н., доцент ПРОКОПИШИН О. С.

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: *****

(Прізвище та ініціали)

******* 2025**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь **«Магістр»**

Спеціальність **071 «Облік і оподаткування»**
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри _____
(підпис)

«18» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту

РАТУШНИЙ БОГДАНИ-ЛІДІЇ РОМАНІВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ***** МІСТО *****»

Керівник роботи ПРОКОПИШИН О. С., к. е. н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП від «30» грудня 2024 року № 887/к-с.

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи до «05» грудня 2025 року

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства, інтернет-джерела, методичні рекомендації

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність облікової політики як обліково-правової категорії

1.2. Принципи формування облікової політики

1.3. Законодавчо-нормативна база складання облікової політики підприємств

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ *****

2.1. Аналіз ефективності господарської діяльності *****на основі вивчення структури активів і пасивів

2.2. Складові облікової політики: суб'єкти, об'єкти та елементи

2.3. Порядок формування облікової політики

2.4. Документальне оформлення облікової політики

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення облікової політики підприємства

3.2. Напрями вдосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, схеми, рисунки

6. Дата видачі завдання «18» березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури за темою КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкта. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	18.03.25-23.05.25р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанта роботи).	26.05.25-21.07.25р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання основної частини роботи; висновків і пропозицій.	22.07.25р.-07.11.25р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	10.11.25р.-05.12.25р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	08.12.2025р.

Студент _____
(підпис)

БОГДАНА-ЛІДІЯ РАТУШНА
(ім'я та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

ОКСАНА ПРОКОПИШИН
(ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

У роботі розкрито сутність облікової політики як обліково-правової категорії, охарактеризовано принципи її формування та проаналізовано законодавчо-нормативну базу, що регламентує складання облікової політики підприємств.

Проведено оцінювання ефективності господарської діяльності *****на основі дослідження структури активів і пасивів підприємства. Визначено ключові складові облікової політики, зокрема суб'єкти, об'єкти та її елементи. Представлено алгоритм формування облікової політики та методику її документального оформлення.

Окреслено організаційно-методичні підходи до вдосконалення процесу формування облікової політики, а також запропоновано рекомендації щодо підвищення її ефективності на рівні підприємства. У роботі сформульовано напрями оптимізації системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю з метою підвищення результативності управлінських рішень.

Ключові слова: бухгалтерський облік, контроль, підприємство, облікова політика, інформація, інформаційні ресурси, принципи, методи, процедури, користувачі інформації.

SUMMARY

This paper explores the fundamental nature of accounting policy as both an accounting and a legal category, outlines the principles underpinning its formation, and analyzes the legislative and regulatory framework governing the development of accounting policies within enterprises.

An evaluation of the economic performance ***** has been conducted through an analysis of the company's asset and liability structure. The key components of accounting policy, namely its subjects, objects, and elements, have been identified. The study offers an algorithm for formulating accounting policy, along with a methodology for its documentary formalization.

Organizational and methodological approaches to enhancing the process of developing accounting policy are discussed, and recommendations for improving its effectiveness at the enterprise level are provided. Additionally, the paper outlines strategies for optimizing the accounting system and internal control mechanisms to strengthen the quality and effectiveness of managerial decision-making.

Keywords: accounting, control, enterprise, accounting policy, information, information resources, principles, methods, procedures, information users.

УДК 657.1 : 624] : 347.724

Кваліфікаційна робота: 87 с. текстової частини, 11 рисунків, 17 таблиць, 53 позиції літературних джерел.

«ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ***, МІСТО *****»**

РАТУШНА Б.-Л. Р. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку і оподаткування – *****, ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького, 2025.

Текстова частина охоплює вступ, три розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел, додатки.

У першому розділі роботи висвітлено сутність облікової політики як обліково-правової категорії. Описано принципи формування облікової політики та законодавчо-нормативну базу складання облікової політики підприємств.

У другому розділі роботи проведено аналіз ефективності господарської діяльності *****на основі вивчення структури активів і пасивів. Виокремлено складові облікової політики: суб'єкти, об'єкти та елементи. Представлено порядок формування облікової політики та методичку документального оформлення облікової політики.

У третьому розділі роботи окреслено організаційно-методичні аспекти вдосконалення формування облікової політики, зокрема, розроблено рекомендації щодо вдосконалення облікової політики підприємства. Запропоновано напрями вдосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства

На основі опрацювання теоретичного та практичного матеріалів зроблено відповідні висновки та конкретні пропозиції.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Сутність облікової політики як обліково-правової категорії.....	10
1.2. Принципи формування облікової політики.....	22
1.3. Законодавчо-нормативна база складання облікової політики підприємств	26
2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ *****	29
2.1. Аналіз ефективності господарської діяльності *****на основі вивчення структури активів і пасивів	29
2.2. Складові облікової політики: суб'єкти, об'єкти та елементи	42
2.3. Порядок формування облікової політики	50
2.4. Документальне оформлення облікової політики	52
3.ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	61
3.1. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення облікової політики підприємства.....	61
3.2. Напрями вдосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства	67
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Бухгалтерський облік у сучасних умовах є динамічною гнучкою системою, що постійно вдосконалюється й покликана забезпечувати, передусім, інтереси власників і баланс їхніх інтересів з інтересами інших груп користувачів інформації. Від власників для виконання бухгалтерським обліком покладених на нього функцій вимагається належна увага до організації обліку загалом і до облікової політики зокрема, через яку ними реалізується власна політика в сфері управління підприємством. Для кожного підприємства у межах розроблення облікової політики можна підібрати таку модель ведення обліку, яка сприятиме оптимальному рівню прибутку, податкових платежів, аналітичності облікових та звітних даних, які використовують під час ухвалення управлінських рішень.

Безпосередньо на підприємстві формування облікової політики зумовлене особливостями й специфікою його діяльності, що їх повноцінно відобразити в нормативних документах досить складно. Бухгалтерський облік на кожному підприємстві ґрунтується на певному нормативно-правовому забезпеченні, яке впливає безпосередньо на організацію обліку й фінансової звітності, а тому щодо формування облікової політики ступінь свободи певного підприємства законодавчо обмежений, однак передбачаються альтернативні варіанти, а отже, у підприємства є можливість вибору способів оцінки, складу бухгалтерських рахунків тощо.

Продуктивність управління бухгалтерським обліком, фінансово-господарською діяльністю підприємства і стратегія його розвитку на тривалу перспективу залежать від ефективного сформування облікової політики. Тому цей процес дуже трудомісткий і відповідальний, позаяк працювати доведеться підприємству відповідно до розробленої і затвердженої ним облікової політики тривалий час. Облікова політика при цьому має враховувати як вимоги міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, так і особливості українського законодавства. Отже, важливим завданням у процесі організації та складання облікової політики підприємства є пошук компромісу.

Особливості організації й формування облікової політики на підприємстві

досліджувало чимало українських науковців. Однак недостатньо розкритими залишаються деякі питання, що стосуються методики облікової політики, документального її забезпечення, реалізації й стратегії вирішення окремих питань бухгалтерського і податкового обліку, тому вони потребують проведення подальших досліджень.

Актуальність і вибір теми роботи, її мета, завдання, структура й основні напрями дослідження зумовлюються необхідністю розгляду та вирішення зазначених питань.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних аспектів формування облікової політики підприємства з урахуванням її особливостей для підвищення ефективного управління діяльністю підприємства.

Реалізація мети дослідження вимагала послідовного виконання таких **завдань:**

- ✓ дослідити сутність облікової політики як обліково-правової категорії;
- ✓ обґрунтувати принципи формування облікової політики;
- ✓ опрацювати законодавчо-нормативну базу складання облікової політики підприємств;
- ✓ проаналізувати ефективність господарської діяльності ТОВ ***** на основі вивчення структури активів і пасивів;
- ✓ розкрити складові облікової політики;
- ✓ відобразити порядок формування облікової політики;
- ✓ представити документальне оформлення облікової політики;
- ✓ розробити рекомендації щодо вдосконалення облікової політики підприємства;
- ✓ запропонувати напрями вдосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування й застосування облікової політики для забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання (на

прикладі діяльності товариства з обмеженою відповідальністю *****, м. *****,

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних і практичних питань, що пов'язані з формуванням та реалізацією облікової політики суб'єктів господарювання.

Методи дослідження ґрунтуються на загальнонаукових і фундаментальних положеннях економічної теорії та науки бухгалтерського обліку, аналізу і контролю. Для визначення загальних тенденцій розвитку облікової політики використовувались методи індукції та дедукції; для розкриття сутності і змісту облікової політики суб'єктів господарювання застосовувались методи теоретичного узагальнення та порівняння. Місце облікової політики підприємства в системі нормативного регулювання бухгалтерського обліку дало змогу визначити застосування системного підходу, методів аналізу і синтезу. З метою виділення об'єктів та елементів облікової політики, вдосконалення їх класифікації, встановлення взаємозв'язку облікової та балансової політики використовували метод причинно-наслідкового зв'язку і абстрактно-логічний метод; для визначення стану формування й реалізації облікової політики на підприємствах – метод спостереження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному й методичному обґрунтуванні та наданні практичних рекомендацій стосовно вдосконалення методичних підходів до формування і застосування облікової політики на підставі практики діяльності сучасного підприємства та особливостей його роботи.

Практичне значення. Одержані результати спрямовані на підвищення рівня організації й формування облікової політики підприємства. Впровадження запропонованих рекомендацій дасть необхідний імпульс і сприятиме підвищенню якості облікової інформації, забезпечуючи її достовірність, оперативність та аналітичність для ухвалення ефективних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність облікової політики як обліково-правової категорії

Механізмом підготовки й відображення інформації щодо майнового та фінансового стану підприємства для внутрішніх і зовнішніх користувачів є система бухгалтерського обліку. А тому у створенні цілісної системи обліку передбачається активне застосування специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку і звітності – облікової політики підприємства, що є невід’ємною частиною інформаційних ресурсів підприємства [43, с. 237].

Поняття «інформація» походить з лат. informatio й означає виклад, тлумачення, роз’яснення факту чи події. Як зазначено в англо-українському словнику з обчислювальної техніки, інформатики і програмування, на сьогодні не існує строгого визначення терміна «інформація». Однак низку тлумачень цього поняття можна зустріти в навчальних посібниках.

Зокрема, М. І. Жалдак розуміє під інформацією відомості, повідомлення, пояснення, знання, навчання, інструктаж, виклад тощо [12, с. 245].

Водночас Н. Радіонова наводить таке визначення: інформація – це систематизовані відомості про частину (галузь) світу, яка оточує людину [41, с. 57].

На думку науковців, В. Іванова, В. Карасюка, М. Гвозденко, інформація – це продукт взаємодії даних і адекватних їм методів [14, с. 134].

Науковець І. Следзінський наголошує на тому, що інформація – це відображення навколишнього світу за допомогою знаків і сигналів [45, с. 154].

Інформацію як відомості про навколишній світ (явища, події, об’єкти, процеси тощо), які зменшують міру існуючої невизначеності, неповноти знань, відчужені від їх творця і які стали повідомленнями (вираженими певною мовою у вигляді знаків, зокрема й записаними на матеріальному

носії), які можна відтворювати за допомогою передачі людьми усним, письмовим або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних та обчислювальних засобів тощо), бачить В. М. Гужва [10, с. 145-147].

Під інформацією В. Ю. Соколов розуміє дані, оформлені таким чином, що стають змістовними і корисними для діяльності людини. А дані, навпаки, несуть сирі факти про події, що мають місце в організації або у фізичному середовищі [47, с. 112].

Як вважає професор М. С. Пушкар, інформація – це субстрат, необхідний і обов’язковий для того, щоб оцінити ситуацію, виробити можливі альтернативи управлінських рішень та відібрати для практичного використання найдоцільнішу з них [40, с. 27].

Відповідно до Закону України «Про інформацію», під інформацією розуміють документовані та публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі [39].

Інформацію характеризують різнобічно, позаяк вона дає змогу вирішити такі питання:

- 1) зняти міру невизначеності (ентропію) будь-яких речей, явищ чи процесів;
- 2) пізнати навколишній світ; творити уяву про природу та суспільство;
- 3) пізнати закономірності інформації, її властивості в процесах збирання, нагромадження, обробки, зберігання, переробки, використання тощо;
- 4) зрозуміти, що інформація – це знання, за допомогою якого можна орієнтуватися в складному середовищі, використовуючи його для активних дій та управління;
- 5) вивчати на основі добутої інформації (знань, повідомлень, відомостей) процеси в економічній діяльності підприємства [43. с. 238].

До основних рис інформації, зазначає О. П. Буйницька, належать:

- ✓ інформація – це нематеріальна субстанція, але вона передається за допомогою матеріальних носіїв;
- ✓ інформація повинна відповідати вимозі розпізнання;

✓ інформація залежить не тільки від знаків і символів, але й від їх взаємного розташування, при передаванні інформації з однієї точки простору в іншу вона не зникає в початковій точці [2, с. 87].

Основними вимогами, які висуваються до інформації є: повнота охоплення, однозначність, правдивість і своєчасність отримання даних, відповідність законодавству, корисність на даному етапі, законність отримання.

Нині інформацію можна вважати в суспільстві одним із найцінніших ресурсів. Традиційно її поділяють за видами діяльності, які вона обслуговує, на: виробничу, технічну, наукову, управлінську, правову, економічну, соціальну тощо.

Економічна інформація супроводжує й відображає процеси виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних благ і послуг. Саме з нею пов'язана фінансово-господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання.

Економічна інформація – найважливіша складова управлінської інформації, оскільки економічна інформація є сукупністю відомостей про соціально-економічні процеси, які слугують для управління цими процесами й колективами людей у виробничій та невиробничій сферах.

Характеристиками економічної інформації є: великі обсяги, розмаїття джерел і споживачів, багаторазове повторення циклів її отримання й перетворення у встановлені часові періоди (рік, квартал, місяць тощо), значна питома вага рутинних процедур під час її опрацювання [10, с. 345].

Класифікується економічна інформація за різними ознаками з точки зору класу завдань економічного управління.

Її класифікують на первинну і вторинну, тобто похідну. Між первинною і вторинною інформацією є свої межі для кожної економічної системи. Первинною інформацією є інформація, яка надійшла в систему зі зовнішнього середовища і виникла в системі, а вторинна – це перероблена всередині системи. У народному господарстві первинна економічна інформація має

єдине джерело: процеси матеріального виробництва, розподілу і споживання, які розглядають на рівні технологічних операцій [1, с. 56].

Економічна інформація може класифікуватися за ознаками об'єктів, які відображаються:

- ✓ за фазами відтворювання: інформація про виробництво, обмін, розподіл, споживання;

- ✓ за чинниками відтворювання: інформація про засоби виробництва (основні і оборотні фонди), продукцію і послуги, про природні ресурси, населення і трудові ресурси;

- ✓ за галузями економіки: інформація про промисловість, будівництво, торгівлю, сільське господарство тощо [1, с. 89].

Згідно з призначенням в процесі управління економічну інформацію поділяють на управляючу та інформуючу. Призначенням управляючої інформації є довести до виконавців належні до виконання рішення – чи у формі прямих розпоряджень, чи у формі економічних і моральних стимулів, які впливають на поведінку об'єктів управління. Призначення інформуючої інформації – реалізація в системі управління зворотного зв'язку [1, с. 92].

На дві категорії можна розділити економічну інформацію за характером використання, а саме: інформацію безпосереднього управління та інформацію розвитку системи. До першої категорії належить інформація, що циркулює в системі і використовується для вирішення поставлених завдань. Інформація розвитку системи являє собою відомості, що можуть бути використані з метою корінних перетворень системи: зміни й коригування цілей, вироблення нових методів і перебудови старих, постановки нових завдань, впровадження нових пристроїв переробки інформації тощо [1, с. 102].

На обліково-звітну, нормативну, планову, аналітико-прогнозуючу поділяється економічна інформація залежно від функцій, які вона виконує в управлінні. Обліково-звітну інформацію відображають у вигляді натуральних та вартісних показників. Джерелом її слугують бухгалтерські, статистичні та оперативні дані. Істотне значення в плануванні має нормативна інформація,

джерелом якої слугують дані щодо нормативів витрат ресурсів на виробництво продукції. Планову інформацію використовують під час перспективного, поточного, річного й оперативного планування. В умовах планомірного здійснення виробничого процесу вона виконує істотну роль. Отримання показників планової інформації пов'язане з виконанням великої кількості арифметичних і логічних операцій. Ці показники характеризуються значною кількістю взаємозв'язаних чинників. Основу для ухвалення оперативних й стратегічних рішень стосовно управління об'єктом становить аналітико-прогнозуюча інформація. Її підготовка пов'язана зі застосуванням аналітичних методів і вимагає використання облікової та планової інформації. Кожний із перелічених видів інформації в системі управління виконує різну роль. Прямий зв'язок щодо об'єкта здійснює планова інформація, обліково-звітна та аналітико-прогнозуюча здійснюють зворотний зв'язок [1, с. 112].

У процесі суспільного виробництва інформаційний і виробничий процеси єдині й нерозривні – кожній технологічній операції передують операції обробки інформації, вони й завершують її. Уже на рівні оперативного обліку суб'єкта господарювання циркулює перероблена інформація. У багато разів переробленому вигляді надходить вона до середніх і найвищих органів управління, де внаслідок сумісної переробки з науково-технічною, плановою та іншою інформацією ця обліково-звітна інформація перетвориться на командну інформацію, яка, своєю чергою, після багаторазових перетворень прийде до технологічних операцій процесу суспільного виробництва, єдиного джерела всієї інформації.

Горизонтальні потоки економічної інформації зв'язують підсистеми одного рівня ієрархії, а вертикальні (висхідні й низхідні) зв'язують підсистеми різних рівнів.

Позаяк економічні системи динамічні і процеси перетворення інформації тривають у часі, інформація класифікується за часовими ознаками. У цьому випадку можливі декілька підходів. Інформація, залежно від інтервалів часу між надходженнями повідомлень, поділяється на періодичну і неперіодичну.

З інтервалом між однорідними повідомленнями пов'язаний інший принцип класифікації. У разі, якщо інтервал між повідомленнями більший або дорівнює циклу управління, повідомлення належать до умовно-постійної інформації, якщо ж цей інтервал менший від циклу управління, то йдеться про умовно-змінну інформацію [1, с. 122].

Можуть використовуватися з метою дослідження й проектування економічних систем й інші критерії класифікації економічної інформації – мірою достовірності повідомлень, корисністю, фізичною формою повідомлень, способом перетворення інформації тощо.

У кожному конкретному випадку класифікацію економічної інформації проводять виходячи з позицій виконання поставленого завдання або комплексу завдань економічного управління.

Увесь обсяг інформації, який є в інформаційній системі, утворює інформаційні ресурси.

Будь-яку організацію оточує певне зовнішнє середовище, в якому вона функціонує. Ця організація породжує і своє внутрішнє середовище, яке формується сукупністю структурних підрозділів підприємства (фірми) і людей, які там працюють, економічними, технологічними, соціальними й іншими відносинами між ними.

Інформаційні ресурси в межах організації формують внутрішня та зовнішня інформація залежно від джерела її виникнення. Зазвичай інформація внутрішнього середовища є точною, яка повно відображає фінансово-господарський стан. Її опрацювання можна здійснювати часто за допомогою стандартних формалізованих процедур.

Зовнішнім середовищем є економічні й політичні суб'єкти, що діють за межами підприємства, і відносини з ними, тобто політичні, економічні, соціальні, технологічні та інші відносини підприємства з клієнтами, конкурентами, посередниками, постачальниками, державними органами тощо.

Інформація зі зовнішнього середовища часто є неповною, приблизною, суперечливою, неточною, має ймовірнісний характер і вимагає нестандартних процедур опрацювання.

На рис. 1.1 представимо взаємозв'язок економічних інтересів користувачів інформації та облікової політики.

Рис. 1.1. Взаємозв'язок економічних інтересів користувачів інформації та облікової політики

Джерело: [9], [7].

Як і будь-яким ресурсом, інформаційними ресурсами можна управляти. Управління такими ресурсами означає:

- 1) оцінку інформаційних потреб на кожному рівні та в межах кожної функції управління;
- 2) подолання проблеми несумісності типів даних;
- 3) вивчення документообігу організації, його раціоналізацію; стандартизацію форм і типів документів; типізацію інформації й даних;
- 4) створення системи управління даними тощо [10, с. 132].

Конституцією підприємства нерідко вважають облікову політику, оскільки вона передбачає права та обов'язки системи обліку з приводу формування для менеджерів інформаційних ресурсів.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», облікова політика – це сукупність принципів, методів та процедур, які використовуються підприємством для складання й подання фінансової звітності відповідно до чинного законодавства. Себто це вибір самим підприємством певних конкретних методик, форми й техніки ведення бухгалтерського обліку, виходячи з чинних нормативних актів і особливостей діяльності підприємства [38].

Поняття облікової політики дещо інакше трактує МСБО (IAS) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». Так, у параграфі 5 визначаються облікові політики як конкретні принципи, основи, домовленості, правила і практика, застосовані суб'єктом господарювання під час складання й подання фінансових звітів [28].

Звертаємо увагу на те, що в МСБО (IAS) 8 йдеться про облікову політику у множині. Це пов'язано з тим, що згідно з міжнародними правилами облікова політика, що встановлена щодо конкретного об'єкта обліку, вважається окремою обліковою політикою. А от виходячи з національного визначення цього терміна, сукупність таких облікових політик саме й складає єдину облікову політику підприємства.

Акцентуючи на достовірності фінансової звітності, МСБО (IAS) 8 допускає, що за відсутності принципів та вимог, приписаних чинними МСФО, як облікову політику можна розглядати національні правила, домовленості й облікову практику.

З огляду на те, що вітчизняна система бухгалтерського обліку ґрунтується на міжнародних стандартах, український бухгалтер у процесі розробки облікової політики свого підприємства теж може керуватися не лише принципами складання фінансової звітності й вимогами, що жорстко прописані в чинних бухгалтерських облікових стандартах й інших

нормативних актах, а й (у разі їх відсутності) своїми професійними думками, орієнтуючись на галузеву практику, яка склалася, схожі операції, а також використовуючи професійну (спеціалізовану) літературу з обліку. При цьому головне, щоб була сформована в результаті така облікова політика, за використання якої фінансова звітність містила б доречну, зрозумілу, порівнянну інформацію, що необхідна користувачам для ухвалення рішень, яка достовірно відображатиме фінансові результати діяльності, фінансовий стан і рух грошових коштів суб'єкта господарювання [5, с. 17].

Щоб з'ясувати сутність поняття «облікова політика», розглянемо підходи до його трактування в різних літературних джерелах (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи щодо визначення сутності поняття «облікова політика»

Джерело	Визначення
Бутинець Ф. Ф. [3, с. 358]	Облікова політика – «це сукупність способів ведення бухгалтерського обліку, які обираються на кожному окремому підприємстві».
Войтенко Т. В. [5, с. 18]	Облікова політика – «це спосіб ведення бухгалтерського обліку, який обирається кожним окремим підприємством відповідно до особливостей та встановлених норм методології бухгалтерського обліку, і спрямовується на досягнення її мети і цілей, а також використовується з метою забезпечення достовірності фінансової звітності та системи прийняття управлінських рішень».
Сисоєва І.М. [43, с. 239]	Облікова політика – «це сукупність способів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності на підприємстві для прийняття управлінських рішень та відображення показників господарської діяльності».
Кучеренко Т. [21, с. 25]	Облікова політика – «це практика, яка базується на принципах, методах і процедурах, які використовує підприємство у своїй діяльності для складання та подання фінансової звітності з метою створення єдиного підходу до визначення окремих її елементів».
Пушкар М. С., [40, с. 68]	Облікова політика – «це механізм здійснення бухгалтерського обліку на підприємстві за допомогою розробки комплексу дій та процедур щодо методів ведення бухгалтерського обліку, формування та подання фінансових звітів з урахуванням специфіки діяльності суб'єкта господарювання для прийняття ефективних управлінських рішень».

Як вважають А. О. Касич та О. В. Онищенко, облікова політика передбачає:

- ✓ упорядкування на підприємстві облікових процедур;
- ✓ методологічне й методичне відображення майна підприємства, господарських операцій і результатів його діяльності;
- ✓ надання бухгалтерському обліку планомірності і цілеспрямованості;
- ✓ забезпечення ефективності обліку [17, с. 177].

Згідно з призначенням, основною метою облікової політики на підприємстві є формування:

- ✓ повної об'єктивної і достовірної інформації, що максимально адекватно розкриває для зацікавлених осіб його діяльність;
- ✓ положень з обліку майна, основних засобів, зобов'язань, фінансових інвестицій, запасів;
- ✓ обліку витрат і обчислення собівартості продукції та обсягів незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів і джерел забезпечення наступних витрат;
- ✓ правил використання прийомів первинного обліку;
- ✓ доходів від продажу продукції, послуг, робіт [17, с. 177-178].

Значення облікової політики підприємства полягає у:

- ✓ впорядкуванні на підприємстві облікових процесів і системи обліку;
- ✓ складанні методології обліку майна підприємства, його капіталу і зобов'язань, підсумкових даних господарювання на основі встановлених норм і правил;
- ✓ забезпеченні підприємства й зовнішніх користувачів достовірною інформацією з метою ефективного управління фінансово-економічною діяльністю господарюючого суб'єкта, а також визначення стратегії його розвитку в майбутніх періодах;
- ✓ роз'ясненні користувачам інформації, конкретних процедур і правил ведення бухгалтерського обліку і складання фінансових звітів на підприємстві;

✓ підвищенні ефективності ведення обліку на підприємстві [27].

У процесі розроблення облікової політики підприємство зобов'язане дотримуватися основних вимог (рис. 1.2).

Активи і зобов'язання підприємства існують окремо від активів і зобов'язань її засновників та інших підприємств
Затвердження облікової політики має відбуватися до початку нового фінансового року або, для новостворених підприємств, до початку господарської діяльності.
Облікова політика підприємства застосовується послідовно з року в рік
Підприємство припускає, що продовжуватиме діяльність у майбутньому і не має наміру ліквідуватися
Облікова політика повинна формуватися шляхом вибору одного з альтернативних методів
По кожному питанню підприємство повинне використовувати лише один конкретно вибраний спосіб ведення операцій
Облікова політика затверджується керівником і є одним з основних документів, який визначає правила ведення бухгалтерського обліку

Рис. 1.2. Вимоги, яких повинне дотримуватися підприємство в процесі розроблення облікової політики
Джерело: [9, с. 129-130]

Таким чином, розробка й ведення облікової політики на підприємстві – важливий етап у роботі суб'єкта господарювання, позаяк від точно складеної облікової політики залежать значення ефективності управління господарською діяльністю та план дій розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Роль облікової політики – у впорядкуванні облікових процесів і забезпеченні підприємства достовірною й повною інформацією про результати його роботи.

Облікова політика більшості підприємств України на сьогодні не відповідає вимогам, які висуваються П(С)БО 1 та П(С)БО 6, і не дає змоги сформувати цілісне уявлення щодо особливостей методики й організації обліку конкретного підприємства. Дослідивши облікові політики різних підприємств України, сформулюємо перелік основних їх недоліків (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні недоліки облікових політик підприємств України

№	Недоліки	Характеристика
1.	Відсутність регламентації	Облікова політика на підприємстві не затверджена наказом керівника.
2.	Відсутність структури	Зміст облікової політики не має конкретно обґрунтованих блоків, що характеризують окремі об'єкти обліку, а має сукупність змішаних пунктів.
3.	Формальний підхід	Під час формування облікової політики не акцентується увага на специфіці діяльності підприємства. Облікова політика має «шаблонний» характер.
4.	Висвітлюється не повний перелік елементів	Облікова політика має суттєві прогалини, що стосується обліку певних елементів об'єкта.
5.	Розходження між відображеними методами та методами, які використовуються на практиці	У разі зміни методу нарахування амортизації чи інших методів і процедур до облікової політики мають вноситися зміни, якщо це не відбувається, то виникають розходження.
6.	Відсутність обґрунтування податкового обліку	Не розкриті питання організації та ведення податкового обліку на підприємстві.
7.	Відображення кореспонденцій	Облікова політика перевантажена типовими кореспонденціями рахунків за окремими об'єктами обліку.

Джерело: [22], [37].

Отже, облікова політика є важливим аспектом формування напрямів роботи будь-якого підприємства. Формування сучасної економіки, розширення міжнародних економічних зв'язків і наявність права вибору та його реалізації зумовлюють впровадження в організацію бухгалтерського обліку облікової політики, яку підприємство визначає самостійно. Від правильності складеної облікової політики і відповідності фактичного її ведення залежить налагоджена й систематична робота підприємства, яка буде спрямовуватись для отримання максимального прибутку.

Проте низку проблем, які унеможливають правильність формування облікової політики, потрібно вирішувати на рівні підприємства, щоб у різних ситуаціях власники і керівництво, а також інші користувачі змогли отримувати якісну інформацію щодо діяльності підприємства з метою ухвалення ефективних управлінських рішень.

1.2. Принципи формування облікової політики

Принципи є первинною складовою облікової політики. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] вони визначаються як «базові концепції, які кладуться в основу відображення в обліку та звітності господарської діяльності» суб'єкта господарювання. Однак в економічній літературі щодо принципів формування облікової політики підприємства немає єдиного підходу. Принципи облікової політики – це правила, які використовують при вимірюванні, реєстрації та оцінці господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності. До переліку принципів організації обліку в різні часи входила різна їх кількість. Зокрема, у кінці XIX – на початку XX ст. щодо їх кількості й трактування змісту існувало два підходи. Порівняльна характеристика поглядів науковців англо-американської і французької школи наведена в табл. 1.3.

Проаналізувавши табл. 1.3, ми дійшли висновку, що в англо-американській школі переважно принципи скеровані на збільшення ефективності роботи бухгалтерів (конкуренція, розподіл праці, дієвість бухгалтерії) і покращання умов праці внаслідок підтримки психологічного клімату в колективі й самостійної розробки всіх методологічних положень на базі специфіки діяльності компанії.

Таблиця 1.3

Принципи організації бухгалтерського обліку (XIX–XX ст.)

Принципи англо-американської школи	Принципи французької школи
Розподіл праці – виконання рядовим бухгалтером простих маніпуляцій.	Механізація обліку – реорганізація обліку, автоматизація.
Локалізація інформації – облік є знаряддям оперативного управління.	Економія часу – паралельне виконання декількох робіт, яке дають машини.
Конкуренція в контролі – принцип коаліції.	Економія праці – скорочення штату у великих бухгалтеріях.
Дієвість бухгалтерії – ефективна робота бухгалтерії.	Безпечність – здійснення самоконтролю й ревізії.
Методологічна незалежність – кожне підприємство саме встановлює методологію ведення обліку.	Скорочення термінів – бухгалтерія має надавати найточніші дані в найкоротші терміни.
Психологічний клімат – організація взаємовідносин між бухгалтерами та іншими працівниками, дисципліна.	Чіткість – удосконалення бухгалтерської мови.

Джерело: [13], [50].

Що стосується французьких вчених, то можна зробити висновок про те, що ключова ідея тут – удосконалення методики ведення й організації бухгалтерського обліку за допомогою його автоматизації, яка зекономить час бухгалтерів, скоротить терміни і спростить процедури ревізії й контролю.

Щодо вітчизняної школи бухгалтерського обліку, то нею нещодавно сформульована система принципів організації обліку. Розробкою цього питання займалися: В. В. Сопко, В. П. Завгородній, А. М. Кузьмінський, М. Т. Білуха. Зазначимо, що погляди вітчизняних вчених збігаються лише стосовно чотирьох основоположних принципів організації бухгалтерського обліку, а саме: принципу безперервності, який передбачає під час розв’язування конкретних завдань послідовність облікового, контрольного й аналітичного процесів; пропорційності, що вимагає правильного співвідношення між різними елементами та об’єктами організації, зокрема обчислювальної техніки, кваліфікаційного складу виконавців; принципу

прямоточності, який полягає в раціональній організації між учасниками облікового процесу інформаційних потоків; ритмічності, що полягає в рівномірному надходженні даних і виході інформації [41, с. 58-59].

Стосовно застосування на підприємстві тих чи інших принципів організації обліку керівник і головний бухгалтер ухвалюють рішення самостійно. Зауважимо, що, розробляючи облікову політику, необхідно керуватися як специфічними принципами, так і загальними організаційно-управлінськими, що впливають на вибір важливих чинників і характеризують зв'язки із зовнішнім середовищем внутрішніх господарських процесів.

У табл. 1.4 наведено характеристику принципів [48, с. 124-127].

Таблиця 1.4

Організаційно-управлінські принципи формування облікової політики

Принцип	Характеристика принципу
Безперервності	Створення таких організаційних умов господарювання, за яких досягаються стійкість і безперервність облікової політики.
Зіставності інтересів	Розробляючи облікову політику, необхідно пам'ятати, що підприємство є елементом державної системи, керується нормативними актами, державними ресурсами, пільгами.
Комплексності	Формуючи облікову політику, необхідно вивчати й оцінювати події не за окремими ізольованими причинами, а за сукупним впливом на систему технологічних, політичних, економічних, організаційних, екологічних, соціальних чинників.
Ефективності	Кожне підприємство найбільш ефективно обирає найкращий для себе спосіб використання ресурсів, методів обліку, аналізу й контролю, що і є сутністю облікової політики.
Системності	Облікова політика розглядається як штучно створена функціональна складова виробничої системи, яка виконує функції, пов'язані зі збором, класифікацією, обробкою, аналізом і формуванням звітності.
Планомірності і динамізму	Облікова політика має бути націлена на розв'язання не лише поточних, а й довгострокових, стратегічних задач розвитку підприємства.

Таким чином, перелічені методологічні принципи повинні забезпечити повноту й своєчасність відображення фактів господарської діяльності; раціональне ведення обліку стосовно до конкретних умов підприємства; можливість визнання витрат і зобов'язань більшою мірою, ніж доходів і активів; тотожність за звітний період даних аналітичного й синтетичного обліку.

Одним з основних завдань під час формування облікової політики є виокремлення тих чинників, які впливають на функціонування господарчої системи більшою мірою.

Отже, на вибір та обґрунтування облікової політики підприємства впливає низка як зовнішніх, так і внутрішніх чинників (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Чинники, що впливають на формування облікової політики

Крім зовнішніх і внутрішніх умов, які впливають на розвиток облікової політики, доцільно відзначити й особливі умови, до яких належать забезпечення технічними засобами і наявність успішної концепції інформаційного забезпечення підприємства.

1.3. Законодавчо-нормативна база складання облікової політики підприємств

В умовах становлення ринкових відносин ухвалення економічних рішень бухгалтерського обліку перетворюється на засіб забезпечення користувачів високоякісною обліковою інформацією.

Як уже зазначалося, загальне методологічне керівництво бухгалтерським обліком, з метою досягнення єдності показників діяльності у суспільстві, здійснюється за принципами обліку, загальноприйнятими у світовій практиці, і на законодавчій основі.

Дуже важливим інструментом, за допомогою якого можливо у формуванні та веденні бухгалтерського обліку оптимально поєднати організацію власної ініціативи і державне регулювання, є облікова політика підприємства.

Організацію і ведення бухгалтерського обліку на підприємствах здійснюють відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».

У цьому законі зазначено, з якою метою здійснюється державне регулювання обліку і звітності.

Формування облікової політики може відбуватися на різних рівнях (рис. 1.4).

Формування облікової політики на державному рівні й на рівні підприємства реалізується під впливом великої кількості чинників, які зумовлюють різні аспекти регламентації облікової політики на кожному з наведених рівнів (рис. 1.5).

Рис. 1.4. Рівні застосування облікової політики

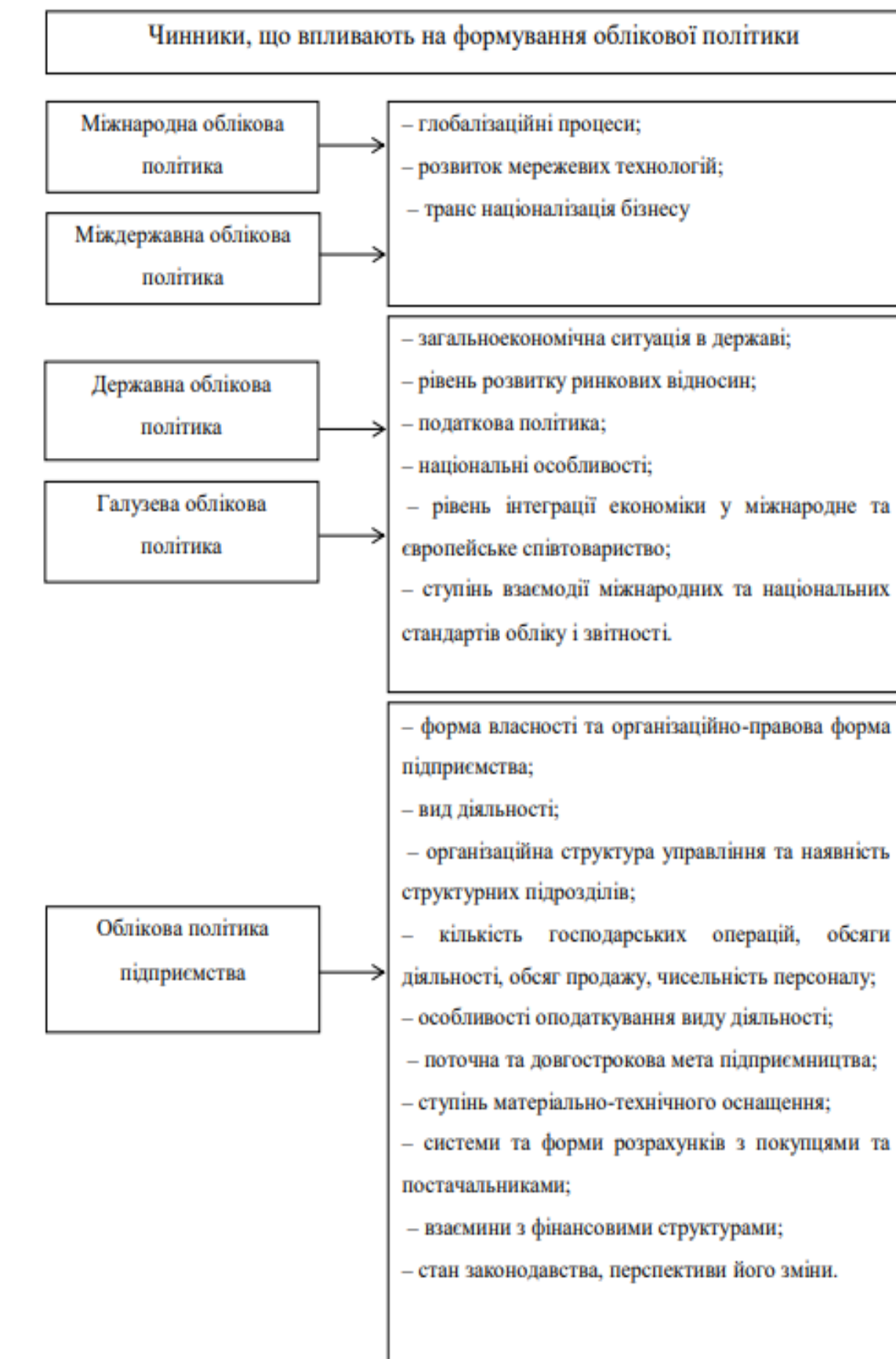

Рис. 1.5. Вплив чинників на формування облікової політики

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ *****

2.1. Аналіз ефективності господарської діяльності *****на основі

Товариство з обмеженою відповідальністю ***** (*****)
zareestrowane yak yuridichna osoba za misceznahodzenням у м. *****. Vодночас,
fактичне місце здійснення господарської діяльності (територіальне
розташування) підприємства знаходиться у ***** області.

Товариство діє на засадах повного розрахунку відповідно до Статуту та
норм чинного законодавства, є юридичною особою, має самостійний баланс,
поточні й інші рахунки у банківських установах, печатку, кутовий штамп,
товарний знак та інші необхідні реквізити, може створювати на території
України та за її межами філії, представництва та інші відокремлені структурні
підрозділи. Вищим органом управління є загальні збори учасників Товариства.
Виконавчим органом є директор, який працює на основі трудового договору. На
сьогодні – це *****. Кінцевий бенефіціарний власник – *****.
Товариство було zareestrowane 25.01.2012р. за кодом ЄДРПОУ *****
***** Середня кількість працівників – 6 осіб. Zareestrowаний (пайовий
капітал) – 1 000 грн.

Майно Товариства становлять основні фонди і оборотні кошти та інші
цінності, вартість яких відображена в балансі підприємства. Джерела
формування майна – грошові та матеріальні внески учасників, доходи, отримані
від реалізації продукції та інших видів господарської діяльності, кредити банків
та інших кредиторів, капітальні вкладення і дотації з бюджетів.

Предметом діяльності Товариства є різноманітні сфери діяльності.
Основними з них є:

1. ***** (КВЕД 41.1); будівництво житлових і нежитлових будівель
(КВЕД 41.2); знесення та підготовчі роботи на будівельному майданчику (КВЕД

43.1); електромонтажні, водопровідні та інші будівельно-монтажні роботи (КВЕД 43.2); роботи із завершення будівництва (КВЕД 43.3).

2. Торгівля автотранспортними засобами (КВЕД 45.1) та технічне обслуговування і ремонт автотранспортних засобів (КВЕД 45.2).

3. Вантажний автомобільний транспорт, перевезення вантажів (КВЕД 49.4); надання в оренду транспортних засобів (КВЕД 77.1).

4. Фінансовий лізинг (КВЕД 64.9); операції з нерухомим майном (КВЕД 69.3).

Проведемо аналіз фінансової діяльності ***** За період 2022–2024 рр. підприємство наростило фінансові результати: чистий прибуток зріс у 6,2 раза і становив у 2024 р. 188,3 тис. грн. Товариство за цей період сплатило 104,1 тис. грн податку на прибуток. Основна маса прибутку отримана від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг). Інші операційні доходи є незначними або взагалі відсутні. Суттєве зростання доходів і витрат свідчить про збільшення обсягів виконання робіт (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка фінансових результатів *** , тис. грн**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 202,6	12 776,9	6 850,9	у 5,6 раза
Інші операційні доходи	-	-	58,3	-
Разом доходи	1 202,6	12 776,9	6 909,2	у 5,7 раза
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	964,7	12 464,8	5 979,8	у 6,2 раза
Інші операційні витрати	189,7	-	699,8	у 3,7 раза
Інші витрати	11,4	-	-	-
Разом витрати	1 165,8	12 464,8	6 679,6	у 5,7 раза

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5
Фінансовий результат до оподаткування	36,8	312,1	229,6	у 6,2 раза
Податок на прибуток	6,6	56,2	41,3	у 6,2 раза

Чистий (збиток)	прибуток	30,2	255,9	188,3	у 6,2 раза
--------------------	----------	------	-------	-------	------------

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Проаналізуємо економічну ефективність діяльності підприємства. Загальними показниками є прибуток і рівень рентабельності, який визначається зіставленням суми одержаного прибутку з понесеними витратами для одержання цього прибутку, або, інакше кажучи, розрахуємо рівень рентабельності основної діяльності та підприємства загалом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка економічної ефективності діяльності *****

Показник економічної ефективності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Основної діяльності				
прибуток, тис. грн	237,9	312,1	871,1	у 3,7 раза
рівень рентабельності, %	24,5	2,5	14,6	-9,9 п.
У цілому				
прибуток, тис. грн	36,8	312,1	229,6	у 6,2 раза
рівень рентабельності, %	3,2	2,5	3,4	+ 0,2 п.

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Як бачимо (див. табл. 2.2), діяльність Товариства є високоефективною зі зростаючим прибутком як основної діяльності, так і підприємства в цілому – відповідно у 3,7 раза та 6,2 раза. Однак рівень рентабельності основної діяльності у 2023 р. різко зменшився порівняно з 2022 р. (на 22 п.), що відповідно знизило рівень рентабельності у підприємстві в цілому на 0,7 п., це зумовлено різким зростанням собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) – у 10, 6 раз у зазначені роки. Це пояснюється тим, що у 2023 р. розпочато розширення надання послуг та освоєння нових видів робіт. У 2024 р. собівартість суттєво знижується (майже удвічі), що відповідно забезпечує зростання прибутку й рівня рентабельності. Зростання операційних витрат у 2024 р. зумовило різку відмінність рівня рентабельності основної діяльності (14,6 %) та підприємства в цілому (3,4 %).

На рис. 2.1 зображено формування показників економічної ефективності.

Наочно показано (див. рис. 2.1) стрибок зростання собівартості реалізованої продукції, робіт та послуг у 2023 р. Однак зростання чистого доходу від реалізації готової продукції більш швидшими темпами забезпечило зростання прибутку, і Товариство у 2023 р. було рентабельним з рівнем рентабельності, дещо нижчим порівняно з 2022 р. – на 0,7 п. У 2024 р. рівень рентабельності основної діяльності становив 14,6 %, а в цілому у підприємстві – 3,4 %.

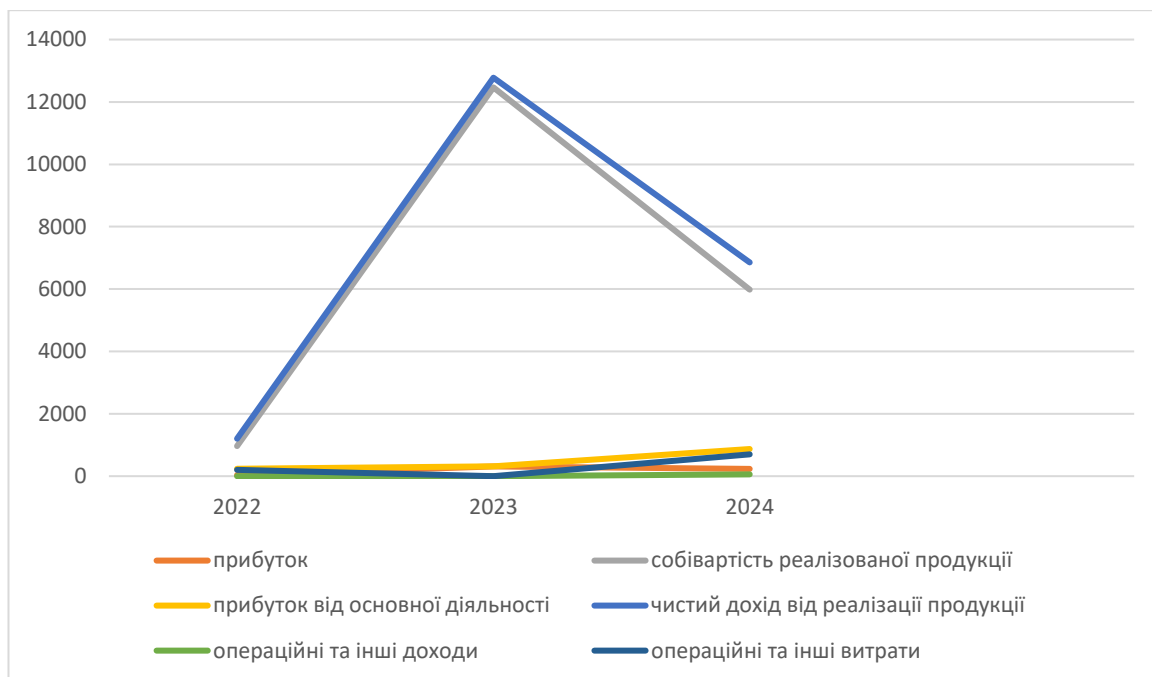

Рис. 2.1. Динаміка формування прибутку в *****

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Таким чином, ***** – це високоефективне підприємство, яке займається різноманітними видами діяльності, що пов'язані з будівництвом і перевезенням вантажів.

З метою глибшого аналізу фінансової діяльності зупинимося на аналізі пасивів та активів, провівши їх вертикальний і горизонтальний аналіз за 2022–2024 рр.

Динаміка активів ***** відображає зміну за певний період сукупності матеріальних і фінансових ресурсів, нерухомості, цінних паперів, товарних знаків і ділової репутації, тобто це сукупність майнових прав, які належать

підприємству. До них належать оборотні (сукупність майнових цінностей, що обслуговують господарський процес та повністю використовуються за один операційний цикл) і необоротні (сукупність матеріальних цінностей, що беруть участь багаторазово в процесі комерційної діяльності) активи. Результати зобразимо в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка активів ***за 2022-2024 рр., тис. грн (на кінець звітного періоду)**

Актив	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Необоротні активи	10 950,4	9 665,4	6 771,1	61,8
з них основні засоби	10 950,4	9 665,4	6 771,1	61,8
Оборотні активи	37 560,5	32 529,6	22 260,7	59,3
Активи (баланс)	48 510,9	42 195,0	29 031,8	59,8

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Активи підприємства суттєво знизилися – на 40,2 %. Необоротні активи, що повністю складаються з основних засобів, також знизилися – на 38,2 %. Оборотні активи скоротилися на 40,7 %.

Горизонтальний і вертикальний аналіз активів балансу проведемо з метою більш повного розуміння змін в активах Товариства.

У табл. 2.4 відобразимо горизонтальний аналіз активів балансу *****за 2022–2024 рр.

Зменшення суми балансу зумовлене зниженням як оборотних, так і необоротних активів. Відзначимо тенденцію до зниження вартості основних засобів у необоротних активах і суттєву тенденцію до зниження дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, яка за 2024 р. порівняно з 2023 р. зменшилася на 87,7 %. У 2022 р. гроші та їх еквіваленти становили 1 тис. грн, у 2023 р. – 2869,3 тис. грн, а у 2024 р. – 2140,1 тис. грн, або скоротилися на 25,4 % порівняно з 2023 р. Тобто у 2023 р. порівняно з попереднім роком гроші та їх еквіваленти суттєво зросли, а в наступному, 2024 р. – знизилися. Зниження дебіторської заборгованості свідчить про вчасні розрахунки за виконані роботи й послуги. Позитивним явищем є відсутність

дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом та іншої поточної заборгованості. Отже, активи підприємства мають стійку тенденцію до зниження.

Таблиця 2.4

Горизонтальний аналіз активів ***за 2022–2024 рр., тис. грн**
(на кінець періоду)

Показник	Рік			Абсолютний приріст, +,-		Відносний приріст, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-	-	-
Основні засоби	10 950,4	9 665,4	6 771,1	-1285	-2894,3	88,3	70,1
Необоротні активи	10 950,4	9 665,4	6 771,1	-1285	-2894,3	88,3	70,1
Запаси	34 839,6	27 206,2	19 572,8	-7633,4	-7633,4	78,1	71,9
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2 719,9	2 454,1	547,8	-265,8	-1906,3	90,2	22,3
Гроші та їх еквіваленти	1,0	2 869,3	2 140,1	2868,3	-729,2	-	74,6
Оборотні активи	37 560,5	32 529,6	22 260,7	-5030,9	-10268,9	86,6	68,4
Активи (баланс)	48 510,9	42 195,0	29 031,8	-6315,9	-13163,2	87,0	68,8

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Проаналізуємо динаміку джерел фінансування підприємства, якими є власний капітал, довгострокові та короткострокові зобов'язання. Для цього проведемо аналіз пасивів підприємства, який дає змогу визначити всі фінансові ресурси, які є в його розпорядженні. Вони складаються з власного капіталу і позичених (залучених) коштів.

У табл. 2.5 наведено горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів) балансу *****.

Горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів) балансу

*****, тис. грн (на кінець періоду)

Показник	Рік			Абсолютний приріст, +,-		Відносний приріст, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	13 124,3	13 433,5	13 663,1	309,2	229,6	102,3	101,7
Зареєстрований (пайовий) капітал	1,0	1,0	1,0	-	-	-	-
Власний капітал	13125,3	13 434,5	13664,1	309,2	229,6	102,3	101,7
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	29 703,7	25 538,9	13 207,4	-4164,8	-12331,5	86,0	51,7
Інші поточні зобов'язання	5 681,9	3 221,6	2 160,3	-2460,3	-1061,3	56,7	67,1
Поточні зобов'язання і забезпечення	35 385,6	28 760,5	15 367,7	-6625,1	-13392,8	81,3	53,4
Баланс	48 510,9	42 195,0	29 031,8	-6315,9	-13163,2	87,0	68,8

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Як свідчить аналіз пасивів підприємства, власний капітал складається в основному з нерозподіленого прибутку, який має тенденцію до незначного зростання в кожному році порівняно з попереднім за аналізований період (зростання у 2023 р. становило 2,3 %, а у 2024 р. – 1,7 %). Незмінність суми власного капіталу дає підстави для висновку про стабільний стан підприємства.

Відсутні довгострокові зобов'язання. Поточна кредиторська заборгованість є лише за товари, послуги, роботи. Ця заборгованість знижується в кожному році: у 2023 р. на 14 %, а у 2024 р. на 48,3 % порівняно з попереднім роком. Інші поточні зобов'язання також зменшуються. Відсутність поточних зобов'язань за розрахунки з бюджетом та з оплати праці свідчить про своєчасність таких

розрахунків. Позитивною динамікою є зниження за аналізований період кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Горизонтальний аналіз балансу дає можливість проаналізувати динаміку його активів і пасивів. Для виявлення структури окремих частин балансу доцільно провести його вертикальний аналіз (табл. 2.6 і 2.7).

Таблиця 2.6

Вертикальний аналіз активів *****, %

Показник	Рік			Структурний приріст, +,-	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2022
Основні засоби	22,6	22,9	23,3	0,3	0,4
Необоротні активи	22,6	22,9	23,3	0,3	0,4
Запаси	71,8	64,5	67,4	-7,3	2,9
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5,6	5,8	1,9	0,2	-3,9
Гроші та їх еквіваленти	0,0	6,8	7,4	6,8	0,6
Оборотні активи	77,4	77,1	77,7	-0,3	0,6
Активи (баланс)	100	100	100	+13	-31,2

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

У структурі балансу основну частку (близько 80 %) займають оборотні активи, ця частка за аналізований період практично не змінилась. Основна частка серед оборотних активів припадає на запаси, які у 2023 р. зменшилися порівняно з 2022 р. на 7,3 %, а у 2024 р. порівняно з попереднім роком зросли на 2,9 %. Незначно зросли гроші та їх еквіваленти. Основним елементом необоротних активів є основні засоби, які практично не змінилися в структурному відношенні. У структурі активів підприємства вони становлять 23,3 %.

Таблиця 2.7

Вертикальний аналіз пасивів *****, %

Показник	Роки			Структурний приріст, +,-	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	27,0	31,8	47,1	4,8	15,3
Власний капітал	27,0	31,8	47,1	4,8	15,3
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	61,2	60,5	45,5	-0,7	-15
Інші поточні зобов’язання	11,7	7,6	7,4	-4,1	-0,2
Поточні зобов’язання і забезпечення	72,9	68,2	52,9	-4,7	-15,3
Пасиви (баланс)	100	100	100	+13	-31,2

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Структуру активів показано на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Структура активів *****, 2024 р.

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Як бачимо (див. рис. 2.2), запаси є основою активів підприємства.

На 13 % у 2023 р. порівняно з 2022 р. зросла сума балансу, а у 2024 р. порівняно з 2023 р. вона зменшилася на 31,2 %.

Вертикальним аналізом пасивів виявлено такі закономірності: власний капітал і довгострокові зобов'язання в структурі балансу зазнали наступних змін. Власний капітал, що складається в основному з нерозподіленого прибутку, у структурі пасивів становить 47,1 % в 2024 р. У структурному відношенні він зріс порівняно з 2023 р. на 15,3 %, а у 2023 р. порівняно з 2022 р. зріс на 4,8 % за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Довгострокові зобов'язання, як уже було зазначено, відсутні, це є позитивним явищем. У структурі кредиторської заборгованості основу становить поточна кредиторська заборгованість за товарами, роботами і послугами, яка має тенденцію до значного зниження: на 0,7 % у 2023р. та на 15 % у 2024 р. порівняно з попереднім роком. Інші поточні зобов'язання змінилися неуттєво. У цілому поточні зобов'язання у структурі балансу становили у 2022 р. 72,9 %, у 2023 р. – 68,2 %, що на 4,7 % менше порівняно з попереднім роком, та 52,9 % у 2024 р., або на 15,3 % менше порівняно з 2023 р.

На рис. 2.3 показано структуру пасивів досліджуваного підприємства, де, зокрема, видно переважання в структурі пасивів поточних зобов'язань.

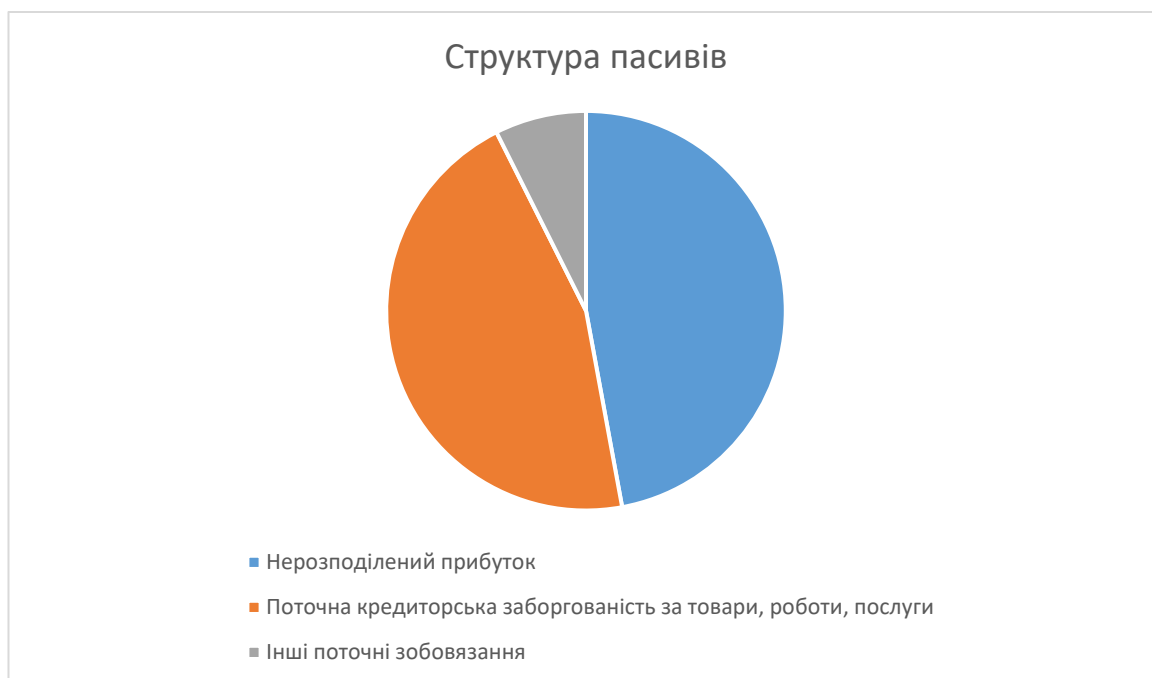

Рис. 2.3. Структура пасивів *****, 2024 р.

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Для зіставлення активів і поточних зобов'язань Товариства розглянемо рис. 2.4.

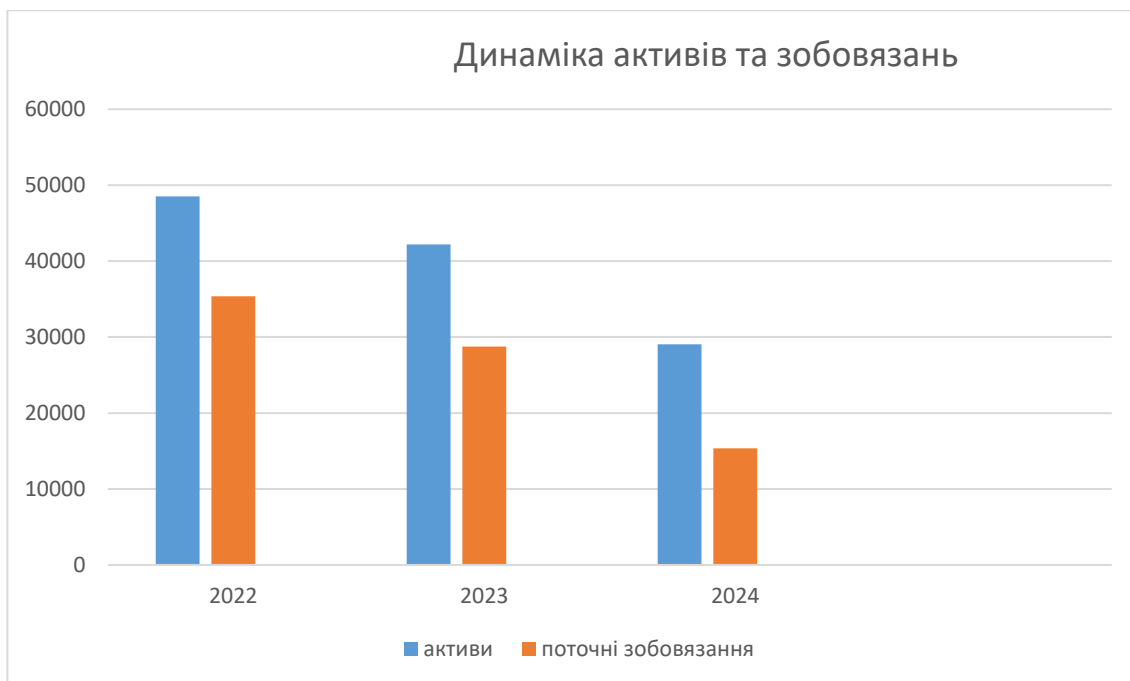

Рис. 2.4. Динаміка і співвідношення активів та поточних зобов'язань

Джерело: розраховано на основі даних підприємства

Як бачимо (див. рис. 2.4), активи суттєво перевищують зобов'язання підприємства, що засвідчує можливість покриття зобов'язань власними активами.

Аналіз наявності та використання виробничих ресурсів і фінансових активів ТОВ *****, проведений нами, свідчить про достатньо високе забезпечення ресурсами для виробничої діяльності і стабільний фінансовий стан.

2.2. Складові облікової політики: суб'єкти, об'єкти та елементи

Формування облікової політики здійснюється на кількох рівнях: міжнародному, міждержавному, державному, проміжному (галузевому, відомчому), локальному (підприємства), що, своєю чергою, свідчить про її багаторівневність.

Наслідком сучасних процесів глобалізації є утворення об'єднань країн та існування міжнародного і міждержавного рівнів облікової політики, які передбачають: розробку міжнародних нормативно-правових актів у галузі

обліку; розробку міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності; розвиток наукових досліджень із бухгалтерського обліку; регламентацію діяльності міжнародних бухгалтерських професійних організацій.

Державний рівень регулювання облікової політики передбачає встановлення: окремих елементів технології і організації ведення обліку; методологічних підходів до оцінки та процедур ведення обліку під час формування фінансової звітності; базових принципів та основних засад ведення обліку, ступеня регламентування обліку.

Відпрацювання облікової політики на державному рівні розпочалося з початком реформування в Україні бухгалтерського обліку. На сьогодні у чинному законодавстві чітко визначені підходи до регламентування обліку, сформульовані принципи ведення обліку та фінансової звітності, законодавчо закріплені окремі елементи технології облікового процесу (документування, оцінка, форми ведення обліку, інвентаризація). Розроблені також документи, які регламентують організацію роботи облікової служби.

Міністерство фінансів України розробило й затвердило Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, які відповідають міжнародним стандартам і враховують правові норми здійснення підприємницької діяльності. Це дає змогу формувати інформаційну базу з метою аналізу ефективності функціонування суб'єктів господарювання, розрахунку прогностичних показників їх розвитку й відповідних макроекономічних показників, виконання фінансових планів.

Щодо формування облікової політики галузевого (відомчого) рівня, діяльність передбачає аналіз чинного законодавства з регламентування обліку, галузевих особливостей, чинної практики ведення обліку, досягнень зарубіжної й вітчизняної науки і розроблення методичних рекомендацій стосовно: вибору та обґрунтування підприємством окремих елементів облікової політики та їх складових; методики формування облікової політики підприємства; впливу елементів облікової політики й альтернативних варіантів ведення обліку на основні показники діяльності, оптимізацію оподаткування, формування

інформації для потреб управління, що дасть змогу власнику та керівнику застосовувати облікову політику як інструмент управління; тестування показників діяльності, економічної політики і стратегії підприємств для визначення цілей облікової політики підприємства й критеріїв вибору альтернативних варіантів; галузевих особливостей застосування П(С)БО [31].

Щодо формування облікової політики на локальному рівні (рівні підприємства), то вона повинна передбачати:

- ✓ методологічні питання, себто: вибір методів оцінки і ведення обліку з альтернатив, що дозволені законодавством, під час формування фінансової звітності;
- ✓ розробку методики ведення внутрішньогосподарського обліку та внутрішньої звітності;
- ✓ організацію технології ведення облікового процесу на підприємстві;
- ✓ вибір суб'єктом господарювання систем оподаткування й елементів облікової політики, що впливають на податкові платежі;
- ✓ організацію роботи працівників облікової служби підприємства.

На формування облікової політики на кожному з рівнів впливає багато чинників, які зумовлюють різні аспекти регламентації облікової політики на кожному з них.

Склад суб'єктів облікової політики буде різним залежно від рівня її формування.

На першому рівні формування облікової політики здійснює Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, яка виконує такі завдання:

- ✓ розробка єдиної системи зрозумілих, високоякісних і глобальних стандартів бухгалтерського обліку, які б забезпечили у фінансовій звітності розкриття якісної, прозорої і порівнянної інформації для ухвалення об'єктивних економічних рішень;
- ✓ сприяння поширенню у всіх країнах світу й забезпеченню суворого дотримання міжнародних стандартів;

✓ забезпечення максимального зближення національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами з метою оптимального вирішення на міжнародному рівні проблем бухгалтерського обліку і фінансової звітності [22].

Міждержавна облікова політика містить аспекти облікової політики підприємств – членів міждержавних об'єднань. Так, окремі Директиви ЄС присвячені уніфікації вимог стосовно розкриття інформації в бухгалтерській звітності. До таких належить Директива 78/660/ЕЕС «Про річні рахунки певних типів компаній» від 25 липня 1978 р. (Четверта Директива ЄС) та Директива 83/349/ЕЕС «Про консолідовані рахунки» від 13 червня 1983 р. (Сьома Директива ЄС). Перша з наведених директив містить положення щодо змісту річного бухгалтерського звіту, коректності відображення фінансового стану тієї чи іншої компанії, методів оцінки активів і зобов'язань, аудиту й оприлюднення звітності. Натомість Директива 83/349/ЕЕС передбачає зобов'язання компаній надавати консолідовану звітність і розкривати облікову політику стосовно пов'язаних сторін, що забезпечує інвесторам можливість отримати уяву про фінансову ситуацію групи компаній у цілому [11].

Функцію нормативно-правового регулювання організації та методики фінансового обліку і складання фінансової звітності в межах країни виконує державна облікова політика. Суб'єктами формування державної облікової політики в Україні є Верховна Рада України та Міністерство фінансів України. На проміжному (галузевому, відомчому) рівні формування облікової політики здійснюють Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та відомства.

На локальному рівні (рівні підприємства) суб'єктами формування облікової політики є власник підприємства чи уповноважений ним орган.

Оскільки згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відповідальність за організацію бухгалтерського обліку покладено на власника або керівника підприємства, то до його повноважень входить також формування облікової політики.

Розробляють і вносять пропозиції стосовно питань формування облікової політики також планово-фінансова, кадрова, інженерно-технічна та інші служби підприємства, що відповідають за планування таких важливих показників, як, зокрема, собівартість продукції, амортизація тощо.

Від обсягів діяльності суб'єкта господарювання, рівня освіти та кваліфікації працівників облікової служби, наявності платіжних засобів залежить вибір суб'єктів формування облікової політики. Він для кожного підприємства є виключно індивідуальним в конкретній економічній ситуації.

Формування облікової політики як процес передбачає сукупність дій стосовно: встановлення переліку об'єктів облікової політики залежно від низки чинників; вибору елементів облікової політики за кожним об'єктом.

При цьому під об'єктом облікової політики розуміють будь-яку норму чи позицію підприємства з організації й ведення бухгалтерського обліку, стосовно якої існують альтернативні варіанти. Об'єктами облікової політики є: активи, джерела їх формування, господарські події та фінансові результати, які можна детально класифікувати й достовірно визначити особливості їх обліку і включення підсумкових даних до звітності.

Елементом облікової політики є можливі методичні прийоми, способи й процедури, які обирають із числа загальноприйнятих з урахуванням особливостей діяльності підприємства.

Залежно від об'єктів розробляють склад елементів облікової політики, внаслідок чого для кожного підприємства цей склад має індивідуальний характер. Серед запропонованих нормативними документами з бухгалтерського обліку варіантів елементів облікової політики суб'єкт господарювання повинен вибрати відповідні методи оцінювання й обліку статей звітності, що відображають специфіку його діяльності. Можливість вибору, таким чином, передбачає наявність варіантів. Однак не кожен перелік є набором варіантів елементів облікової політики. Доцільно звернути також увагу на те, що варіанти елементів облікової політики, допустимі нормативними актами з

бухгалтерського обліку, не передбачають однакового алгоритму їх вибору. З них умовно можна виділити дві групи:

перша група об'єднує елементи з двох (чи кількох) альтернативних варіантів, з яких підприємство може обрати лише один варіант. Сюди можна зарахувати такі елементи облікової політики:

- ✓ періодичність (період) зарахування сум дооцінки необоротних активів до складу нерозподіленого прибутку (щомісячно, щокварталу, раз на рік чи при вибутті об'єкта);

- ✓ періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів (за звітний місяць або на дату операції);

- ✓ порядок обліку (ідентифіковано або загалом) та розподілу (шляхом прямого розрахунку або за середнім відсотком) транспортно-заготівельних витрат;

- ✓ підхід до обліку фінансових витрат (шляхом визнання витратами звітного періоду, в якому такі витрати було нараховано, або капіталізації);

- ✓ періодичність відображення відстрочених податкових активів та відстрочених податкових зобов'язань (у проміжній або тільки в річній фінансовій звітності);

друга група охоплює елементи облікової політики, які не передбачають умови обов'язкового вибору лише одного варіанта із допустимих (хоча може бути вибрано й один). До цієї групи можна зарахувати такі елементи:

- ✓ вибір методу оцінки запасів при їх вибутті;

- ✓ вибір методу амортизації необоротних активів;

- ✓ вибір методу створення резерву сумнівних боргів тощо.

У цьому разі може бути застосовано за рішенням підприємства всі передбачені нормативними документами варіанти одночасно стосовно різних груп активів.

Як зазначають І. Годнюк та Н. Шевчук, у процесі розробки облікової політики ключовими мають бути такі моменти: в основі облікової політики повинні лежати принципи бухгалтерського обліку, проте визначена законодавчо

самостійність підприємств у цьому процесі дає змогу останнім використовувати різноманітність підходів щодо реалізації цих принципів; облікова політика має бути відкритою для користувачів інформації (з дотриманням вимог конфіденційності щодо окремої інформації); облікова політика повинна будуватися з дотриманням вимог міжнародного законодавства [7, с. 112-113].

Розмаїття елементів облікової політики (через їх відокремленість) і допустимі їх варіанти згрупуємо в розрізі відповідних П(С)БО (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Основні елементи облікової політики

Назва елемента облікової політики	Можливі варіанти принципів або методів обліку, передбачені національними стандартами
1	2
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	
Поріг суттєвості	Стандартом не регламентовано, встановлюється підприємством самостійно. Рекомендації щодо встановлення порогу суттєвості наведено в листі Міністерства фінансів України від 29.07.2003 р. № 304230-04108.
Тривалість операційного циклу	Самостійно встановлюється підприємством
Критерій віднесення високоліквідних активів до грошових коштів	Стандартом не регламентовано, установлюється підприємством самостійно
П(С)БО 7 «Основні засоби»	
Термін корисного використання об'єкта основних засобів	Самостійно встановлюється підприємством
Порядок визначення ліквідаційної вартості основних засобів	Стандартом не регламентовано, установлюється підприємством самостійно
Методи нарахування амортизації основних засобів	– прямолінійний; – зменшення залишкової вартості; – прискореного зменшення залишкової вартості; – кумулятивний; – виробничий
Методи амортизації інших необоротних матеріальних активів	– прямолінійний; – виробничий; – метод нарахування 50 % вартості в першому місяці використання об'єкта і решти 50 % амортизованої вартості в місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) *; – метод нарахування 100% вартості в першому місяці використання об'єкта *
* Застосовується лише стосовно малоцінних необоротних матеріальних активів та бібліотечних фондів разом із прямолінійним та виробничим методами амортизації	

1	2
Величина вартісного критерію приналежності матеріального активу до малоцінних необоротних	Стандартом не регламентовано, але її може бути встановлено підприємством самостійно
Переоцінка основних засобів	Проводиться за самостійним рішенням підприємства
Періодичність (період) зарахування сум дооцінки основних засобів до складу нерозподіленого прибутку	Перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок можна включати до складу нерозподіленого прибутку: - щомісяця; - щокварталу; - раз на рік; - при вибутті об'єкта
П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	
Термін корисного використання нематеріальних активів	Самостійно встановлюється підприємством
Порядок визначення ліквідаційної вартості нематеріальних активів	Стандартом не регламентовано, установлюється підприємством самостійно
Методи амортизації нематеріальних активів	– прямолінійний; – зменшення залишкової вартості*; – прискореного зменшення залишкової вартості*; – кумулятивний*; – виробничий*. За неможливості визначення умов отримання майбутніх економічних вигод амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу
* Метод амортизації нематеріального активу вибирається підприємством виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод. Якщо такі умови визначити неможливо, амортизація нараховується за прямолінійним методом.	
Переоцінка нематеріальних активів	Проводиться за самостійним рішенням підприємства тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок
Періодичність (період) зарахування сум до оцінки нематеріальних активів до складу нерозподіленого прибутку	Перевищення сум попередніх до оцінок над сумою попередніх уцінок можна включати до складу нерозподіленого прибутку: щомісяця; щокварталу; раз на рік; при вибутті об'єкта
П(С)БО 9 «Запаси»	
Одиниця обліку запасів	– найменування; – однорідна група (вид)
Методи оцінки вибуття запасів	– ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; – середньозваженої собівартості; – собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); – нормативних витрат; – ціни продажу*
* Застосовується підприємствами роздрібної торгівлі та громадського харчування	

1	2
Порядок обліку транспортно-заготівельних витрат	Транспортно-заготівельні витрати можна ураховувати: - ідентифіковано (спосіб прямого обліку); - загалом (на окремому субрахунку)
Метод обліку транспортно-заготівельних витрат	– шляхом прямого списання транспортно-заготівельних витрат до первісної вартості одиниці запасів, що придбаваються (за можливості точного розподілу (віднесення)); – за середнім відсотком (при узагальненні суми транспортно-заготівельних витрат на окремому субрахунку з подальшим їх розподілом)
Періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів	Визначати середньозважену собівартість одиниці запасів можна: - за звітний місяць; - на дату операції
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	
Методи визначення величини резерву сумнівних боргів	– виходячи з платоспроможності окремих дебіторів; – на підставі класифікації дебіторської заборгованості; – виходячи з питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах подальшої оплати
Спосіб розрахунку коефіцієнта сумнівності (при виборі методу застосування коефіцієнта сумнівності)	Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами: - визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході; - класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення; - визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3–5 років
Класифікація дебіторської заборгованості за строками її непогашення	Стандартом не регламентовано, установлюється підприємством самостійно
П(С)БО 11 «Зобов'язання»	
Перелік забезпечень майбутніх витрат та платежів, що створюються	Забезпечення створюються для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат на: - виплату відпусток працівникам підприємства; - додаткове пенсійне забезпечення; - виконання гарантійних зобов'язань; - реструктуризацію; - виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо

1	2
Методи створення забезпечень на виплати за невідпрацьований час (щорічні відпустки)	Резерв на оплату відпусток може бути створено такими методами: - добутком фактично нарахованої працівникам заробітної плати та коефіцієнта, обчисленого відношенням річної планової суми на оплату відпусток до загального річного планового фонду оплати праці; - помноженням кількості днів невикористаної працівниками підприємства щорічної відпустки та середньоденної оплати їх праці
П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	
Порядок (механізм) установлення ступеня суттєвого впливу	Стандартом не регламентовано, установлюється підприємством самостійно
Методи відображення фінансових інвестицій залежно від їх виду	– за справедливою вартістю; – за собівартістю інвестицій з урахуванням зменшення корисності; – участі в капіталі
П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	
Методи визнання і оцінки фінансових активів, зобов'язань та інструментів власного капіталу	– за фактичною собівартістю; – за справедливою вартістю; – за амортизованою собівартістю
Дата визнання придбаних у результаті систематичних операцій фінансових активів	Фінансові активи, придбані в результаті систематичних операцій, визнаються: - на дату укладення контракту; - на дату виконання контракту
База розподілу витрат за операціями з інструментами власного капіталу	Витрати розподіляються із застосуванням обґрунтованої бази: кількість акцій; сума операції; інша
П(С)БО 14 «Оренда»	
Порядок визначення орендарем суми фінансових витрат у складі орендованих платежів та її розподілу між відповідними звітними періодами	Мінімальні орендні платежі сплачуються: - один раз на пів року (2 січня та 1 липня); - наприкінці кожного періоду (півріччя)
Порядок визначення орендодавцем суми фінансового доходу у складі орендних платежів та її розподілу між відповідними звітними періодами	Мінімальні орендні платежі одержують: - один раз на пів року (2 січня та 1 липня); - наприкінці кожного періоду (30 червня та 31 грудня)
П(С)БО 15 «Дохід»	
Методи оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг	– вивчення виконаних робіт; – визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, в загальному обсязі послуг, які має бути надано; – визначення питомої ваги витрат, понесених підприємством у зв'язку з наданням послуг, у загальній очікуваній вартості таких витрат
П(С)БО 16 «Витрати»	
Методи калькулювання виробничої собівартості продукції, робіт, послуг	Самостійно обираються підприємством

1	2
Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)	Самостійно визначаються підприємством
Перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат	Самостійно встановлюється підприємством
База розподілу загальновиробничих змінних та розподілених постійних загальновиробничих витрат	Самостійно обираються підприємством: години роботи; заробітна плата; обсяг діяльності; прямі витрати тощо
П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»	
Застосування чи незастосування для перерахунку доходів, витрат і руху грошових коштів середньозваженого валютного курсу відповідного місяця	Установлюється підприємством самостійно
П(С)БО 26 «Виплати працівникам»	
Програми виплат інструментами власного капіталу підприємства	Підприємству слід розкрити облікову політику стосовно виплат за кожною з таких програм
База розподілу загальновиробничих витрат на кожний об'єкт витрат рослинництва та тваринництва	Стандартом не регламентовано, самостійно встановлюється підприємством
П(С)БО 31 «Фінансові витрати»	
Прийняття рішення про капіталізацію фінансових витрат	Підприємство в обліковій політиці може передбачати капіталізацію витрат, пов'язаних зі створенням кваліфікаційного активу
Визначення суттєвості операційного циклу	Підприємство самостійно визначає тривалість у роках (місяцях) суттєвого операційного циклу для віднесення активів до кваліфікаційних чи некваліфікаційних
Підхід до обліку фінансових витрат	Фінансові витрати: - визнаються витратами звітного періоду, в якому їх було нараховано; - капіталізуються (включаються до складу собівартості кваліфікаційного активу)
П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»	
Критерії розмежування інвестиційної нерухомості та операційної нерухомості	Стандартом не регламентовано, самостійно встановлюється підприємством
Класифікація інвестиційної нерухомості за групами	Стандартом не регламентовано, самостійно визначається підприємством
Методи оцінки інвестиційної нерухомості на дату балансу	Підприємство на дату балансу відображає інвестиційну нерухомість за: справедливою вартістю; первісною вартістю, зменшеною на суму нарахованої амортизації з урахуванням втрат від зменшення корисності та вигід від її відновлення

1	2
Строк корисного використання інвестиційної нерухомості, яку оцінено за первісною вартістю, зменшеною на суму нарахованої амортизації з урахуванням втрат від зменшення корисності та вигід від її відновлення	Діапазон строків корисного використання самостійно встановлюється підприємством
Методи амортизації інвестиційної нерухомості, яку оцінено за первісною вартістю, зменшеною на суму нарахованої амортизації з урахуванням втрат від зменшення корисності та вигід від її відновлення	Стандартом не регламентовано, самостійно встановлюється підприємством
Методи визначення справедливої вартості інвестиційної нерухомості за відсутності активного ринку	Визначення справедливої вартості інвестиційної нерухомості здійснюється за: - останньою ринковою ціною операції з такими активами; - поточними ринковими цінами; - додатковими показниками, які характеризують рівень цін на інвестиційну нерухомість

Джерело: [31]

2.3. Порядок формування облікової політики

Трудомістким і відповідальним процесом є формування облікової політики підприємства, оскільки загалом він впливає на ефективність діяльності й фінансові результати. Тому це дуже непростий і важливий етап у діяльності підприємства. Суб'єкту господарювання обґрунтована політика дає можливість впливати на ефективність використання його ресурсів і на фінансово-економічні показники діяльності.

Щоб у повному обсязі розкрити усі аспекти формування облікової політики, потрібно розглянути її в контексті організації бухгалтерського обліку.

До повноважень власника підприємства належить також і відповідальність за формування облікової політики, позаяк законодавством відповідальність за організацію бухгалтерського обліку покладається саме на нього.

Однак на практиці власник підприємства може бути не достатньо компетентним у питаннях бухгалтерського обліку або взагалі може перекласти

свої повноваження на особу, що за контрактом керує підприємством. Тому формування облікової політики можуть здійснювати:

- 1) головний бухгалтер та керівник підприємства;
- 2) головним бухгалтер із залученням відповідних фахівців;
- 3) внутрішній аудитор або аудиторська служба;
- 4) залучена спеціалізована фірма (бухгалтерська, аудиторська, консалтингова, аутсорсингова тощо).

На думку різних вчених, формування політики суб'єктів господарювання відбувається в декілька етапів (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Етапи формування облікової політики підприємства

Етап	Характеристика
1	2
Організаційний	На цьому етапі приймається рішення про виконавчий орган (комісію), яка займатиметься розробленням облікової політики та її документальним оформленням у вигляді наказу (розпорядження чи положення); визначаються його функції, обов'язки та права, здійснюється безпосередній розподіл обов'язків між членами комісії; встановлюються службові зв'язки бухгалтерської служби з іншими функціональними та виробничими структурами, підрозділами підприємства.
Підготовчий	Відображується визначення, з яких питань підприємство повинно прийняти ті чи інші рішення в частині облікової політики; аналіз практики використання окремих способів ведення обліку; підготовка та видання наказів та розпоряджень.
Аналізу та визначення передумов	Досліджуються установчі документи, які слугують основою для формування облікової політики (оскільки їх відсутність чи недотримання юридичних норм їх оформлення унеможливають формування облікової політики суб'єкта господарювання); визначення центрів відповідальності.
Вибір та обґрунтування вихідних положень побудови облікової політики	Аналіз загальновизнаних припущень щодо побудови облікової політики з погляду виявленої на попередньому етапі сукупності чинників; за умови їх адекватності ці припущення закладаються в основу облікової політики.

Продовження табл. 2.9

1	2
Оформлення облікової політики	Обрана облікова політика отримує відповідне оформлення у вигляді наказу, положення чи розпорядження, щоб були задоволені формальні вимоги до оформлення, тобто із дотриманням загальноприйнятих вимог діловодства.
Заключний	Контроль за впровадженням та виконанням норм та положень обраної облікової політики; виявлення за необхідністю недоліків та порядку внесення змін у базовий наказ про облікову політику; визначення відповідальності за порушення положень облікової політики.

Джерело: [6], [40].

Відповідно при формуванні облікової політики участь, а також відповідальність за її формування зазвичай на себе беруть директор і головний бухгалтер. До складу комісії повинні входити спеціалісти не тільки з бухгалтерської служби, а й з інших функціональних підрозділів і відділів, зокрема юридичного, фінансового, відділу внутрішнього аудиту, планово-економічна, інженерно-технічна та інші служби підприємства, відповідальні за планування таких важливих показників, як собівартість виробленої і реалізованої продукції, класифікації витрат, амортизації, які також розробляють і вносять свої пропозиції з питань формування облікової політики. У разі необхідності до розроблення облікової політики можна залучити спеціалізовану організацію (бухгалтерську, аудиторську) чи незалежних експертів.

2.4. Документальне оформлення облікової політики

Організаційну діяльність кожного підприємства фіксують в організаційно-правових документах, які вміщують правила, положення, норми, що визначають його статус, структуру, компетенцію, посадовий склад і штатну чисельність, функціональний зміст діяльності загалом, його підрозділів і працівників, їхні права, обов'язки, відповідальність й інші аспекти.

На підприємстві регулює питання організації й ведення бухгалтерського обліку розпорядчий документ, який є основним внутрішнім нормативним

документом і містить елементи облікової політики. Як такий розпорядчий документ використовувати доцільно Наказ (Положення) про облікову політику.

Наказом є правовий акт (розпорядчий документ), який на правах єдиноначальності видає керівник підприємства, організації, установи в межах своєї компетенції з метою виконання основних й оперативних завдань, які стоять перед цим підприємством [20, с. 10; 7, с. 24].

Розпорядження має обмежений термін дії і стосується вузького кола організацій, посадових осіб і громадян – виконавців розпорядження. Це правовий акт управління посадової особи (керівника) державного органу, організації, установи, підприємства (незалежно від форми власності), який виданий у межах їхньої компетенції та має обов'язкову юридичну силу щодо громадян (працівників) і підлеглих організацій, яким адресовано розпорядження з метою вирішення оперативних питань [17, с. 178; 46; 21, с. 30].

Правовим актом, яким встановлюються основні правила організаційної діяльності підприємств, організацій, установ, фірм та їхніх структурних підрозділів, а також нижчестоящих установ, організацій і підприємств (філій), що їм підпорядковуються, є Положення. Складають його в разі створення нових підприємств, організацій чи установ. Затверджується воно вищими органами або керівниками установ [6, с. 54; 4, с. 97; 18, с. 108; 50].

Аналізуючи зміст наведених організаційно-розпорядчих документів щодо документального оформлення облікової політики можна зробити висновок, що найбільше підходить наказ, який видає керівник підприємства з метою виконання основних і оперативних завдань, позаяк положення передбачає тільки організаційний аспект у діяльності підприємства. А облікова політика підприємства охоплює не лише організаційний аспект (функції, права, обов'язки, відповідальність тощо суб'єктів господарювання та їхніх структурних підрозділів), а й методичний і технічний аспекти облікового процесу. Щодо розпорядження, то, на відміну від наказу, воно, по-перше, має обмежений термін дії; по-друге, стосується дуже вузького кола посадових осіб; по-третє, його, згідно з практикою, підписують заступники керівника підприємства (інші

уповноважені на це посадові особи); по-четверте, його практично не застосовують для затвердження інших документів підприємства [39, с. 73].

Формування Наказу про облікову політику потрібно починати з конкретного визначення для підприємства відповідальності власника чи посадової особи за організацію бухгалтерського обліку. Законом (ст. 8, пп. 3 і 6) передбачена відповідальність власника чи уповноваженого ним органу, який здійснює керівництво підприємством, за організацію бухгалтерського обліку, забезпечення створення ним необхідних умов з метою правильного ведення бухгалтерського обліку [38].

Щодо формування Наказу про облікову політику, варто виділити декілька аспектів, на які потрібно звернути увагу:

1. Стаття 8 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» повинна стати орієнтиром для достатнього відображення й максимально точного формулювання окремих пунктів наказу, що стосуються організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Пунктом 4 цієї статті дається власнику(ам) право вибору: хто і на яких засадах на підприємстві здійснюватиме бухгалтерський облік. Юридична відповідність та практична доцільність вибору залежать насамперед від організаційної форми підприємства, а вже потім – від його розміру та виду діяльності [38].

2. У п. 7 ст. 8 Закону прописана відповідальність головного бухгалтера. Однак у Законі не зазначено, хто несе таку відповідальність у разі відсутності головного бухгалтера з якихось причин (скажімо, через хворобу). Законом не встановлюються конкретні посадові особи, які мають підписувати первинні документи, це віддається на розсуд суб'єкта господарювання. Напевно, буде правильним, якщо своїм наказом керівник визначить, які документи має підписувати головний бухгалтер, а які – інші особи.

3. Що стосується наділення правом видавання дозволу на проведення господарських операцій і на видавання-отримання грошових коштів та товарно-матеріальних цінностей інших посадових і матеріально відповідальних осіб, то кількість таких осіб має бути обмеженою, але достатньою для того, щоб у разі

відсутності одного працівника його зміг замінити інший, що наділений таким правом. Керівник зобов'язаний з усіма такими працівниками укласти договір на матеріальну відповідальність.

4. З огляду на те, що в Україні сьогодні продовжує бути чинним старе податкове законодавство, доцільно до наказу внести пункт про умови ведення податкового обліку. Залежно від рішення кожного окремо взятого підприємства рівень деталізації такого пункту може бути різним. Однак в обов'язковому порядку мають бути встановлені відповідальні особи за ведення загалом податкового обліку і за окремі його ділянки.

5. В Україні використовують близько двох десятків різноманітних форм реєстрації, обробки й узагальнення господарських операцій. Пунктом 2.7 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку підприємству надається право документувати господарські операції з використанням самостійно виготовлених бланків, але з умовою, щоб вони обов'язково містили реквізити типових або спеціалізованих форм. У пп. 2, 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» наведено перелік типових реквізитів [35; 38].

6. Розробляючи робочий план рахунків, беруть за основу «План рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій». Головне – щоб структура його була спрямована на забезпечення відповідних користувачів необхідною інформацією для складання фінансової та іншої звітності підприємства (зовнішньої і внутрішньої). Необхідне максимальне забезпечення потрібною фінансово-економічною інформацією управлінських структур підприємства, гарантування прозорості фінансового обліку й фінансової звітності, сприяння збереженню комерційної таємниці [33].

7. Управлінський облік пов'язує обліковий процес з процесом управління виробництвом. Цим підтверджується безумовна необхідність в обліковій системі підприємства управлінського обліку.

8. Часто в стандартах використовується термін «операційний цикл», під яким розуміють проміжок часу між придбанням запасів та одержанням коштів від реалізації виготовлених з них товарів, продукції, послуг. Зазвичай операційний цикл на звичайному підприємстві не перевищує року. Потрібно насамперед орієнтуватися на те, чи протягом року з дати балансу погашається це зобов'язання (чи споживається цей актив). Варто до цієї роботи залучити фахівців-технологів, які, спираючись на технологічні карти, повинні визначити такий строк [30].

Що стосується організації ведення бухгалтерського обліку податкових розрахунків, то до даного розпорядчого документу достатньо буде включити тільки перелік відповідальних осіб, розрізи і реєстри аналітичного обліку для розрахунку сум податків і складання податкової звітності.

Немає єдиної думки в вітчизняній економічній літературі стосовно структури наказу про облікову політику. Так, одна група авторів вважає, що такий наказ має містити два розділи: «Облікова політика підприємства» і «Організація бухгалтерського обліку на підприємстві» [52, с. 37], а інші – три розділи: «Організація роботи бухгалтерської служби», «Методика бухгалтерського обліку» і «Організаційно-технічні аспекти обліку» [3; 101]. Однак, оскільки питання, відображені в розділі «Організація роботи бухгалтерської служби», стосуються організаційного аспекту облікової політики, ми вважаємо недоцільним виділення такого окремого розділу.

Підтримуємо думку таких авторів, як Н. Л. Правдюк, Л. В. Коваль, О. В. Коваль, які, враховуючи викладене, пропонують таку структуру наказу про облікову політику підприємства:

Загальні положення (або Преамбула), де наводять основні відомості про підприємство (назва підприємства та його місцезнаходження; організаційно-правова форма; форма власності; наявність філій та інших виділених на окремий баланс структурних підрозділів; види діяльності відповідно до установчих документів підприємства, інші відомості).

Розділ 1. Методика бухгалтерського обліку. За окремими об'єктами облікової політики підприємства визначають варіанти ведення бухгалтерського обліку, які суттєво впливають на оцінку й ухвалення обґрунтованих управлінських рішень користувачами звітності.

Розділ 2. Техніка ведення бухгалтерського обліку. Цей розділ розкриває технічні аспекти облікової політики: робочий план рахунків; перелік первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку; форма бухгалтерського обліку; схеми (графіки) документообігу і технологія обробки облікової інформації, зокрема з використанням комп'ютерної техніки; склад і порядок подання звітності; порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань тощо.

Розділ 3. Організація бухгалтерського обліку. У цьому розділі регламентується порядок організації на підприємстві бухгалтерського обліку (визначається організаційна структура обліково-аналітичної служби, форма організації бухгалтерського обліку, рівень централізації облікових робіт (взаємовідносин центральної бухгалтерії з обліковим апаратом структурних підрозділів), варіант організації на підприємстві управлінського обліку (інтегрована, автономна), перелік центрів відповідальності й центрів затрат тощо [36, с. 382].

В оформленні облікової політики підприємства важливе значення мають графік документообігу, робочий план рахунків, посадові інструкції, форми первинних документів, створені на підприємстві, форми внутрішньої звітності тощо. Такі питання оформляють у вигляді додатків до Положення про облікову політику.

Відповідальним процесом переміщення документів і здійснення всебічних облікових процедур з моменту їх створення до моменту передачі до архіву є документообіг, який проходить такі стадії (рис. 2.5).

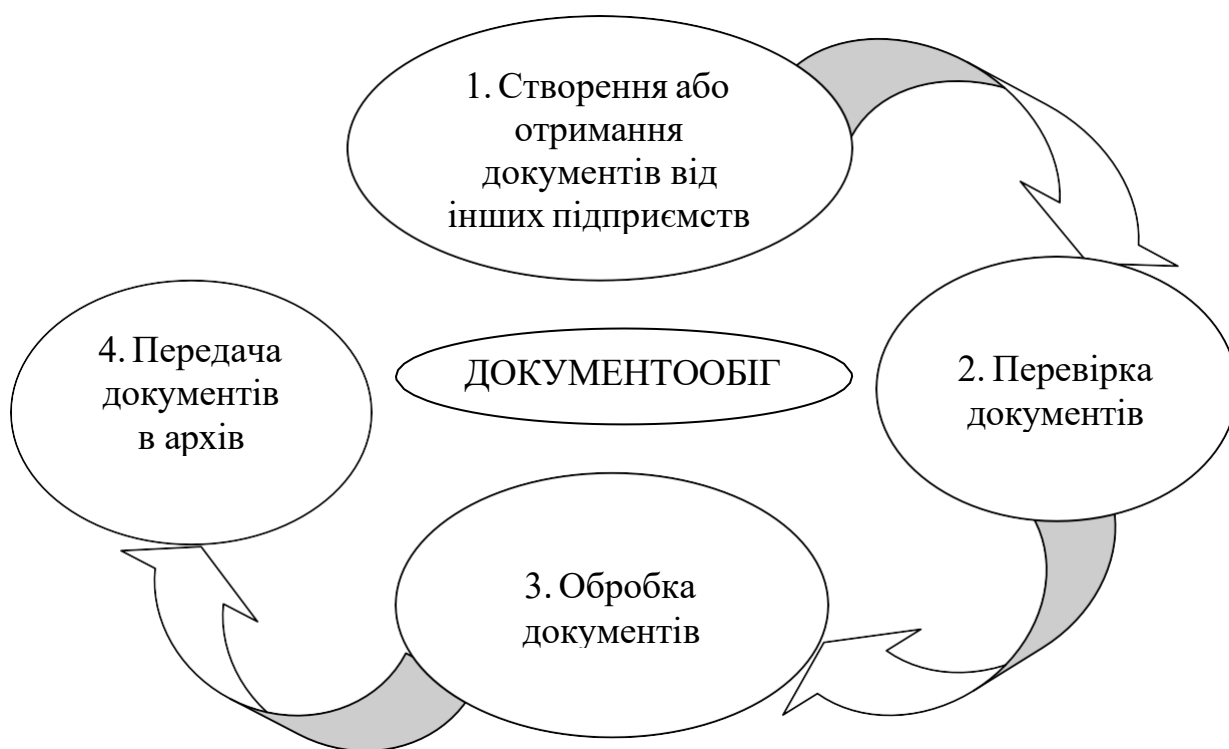

Рис. 2.5. Стадії документообігу ТОВ *****

Джерело: [36]

У бухгалтерському обліку документообіг залежить від: структури господарства; кількості проведених операцій; порядку їх складання; складу облікових працівників. Мета складання документообігу – швидкість руху документів. Первинний документ на певному робочому місці повинен перебувати як найкоротший час, необхідний для його обробки.

Складання первинних документів, створення різноманітних первинних і узагальнювальних даних, формування звітності, в яких бере участь вся кількість працівників, пов'язані з великою кількістю операцій. Тому з метою раціональної організації роботи наказом директора господарства має затверджуватися графік документообігу.

Форма бухгалтерського обліку в ТОВ ***** автоматизована. Інформація, що міститься в первинних облікових документах, формується та систематизується в реєстрах бухгалтерського обліку із застосуванням спеціалізованої бухгалтерської програми «BAS Бухгалтерія». До 2022 р. на підприємстві використовували автоматизовану програму «1С: Бухгалтерія», але

після накладання санкцій ТОВ ***** відмовилося від цього продукту і перейшло на вітчизняну бухгалтерську програму «BAS Бухгалтерія».

Наведемо принцип організації фінансового обліку при застосуванні інформаційних систем обробки даних «BAS Бухгалтерія» (рис. 2.6).

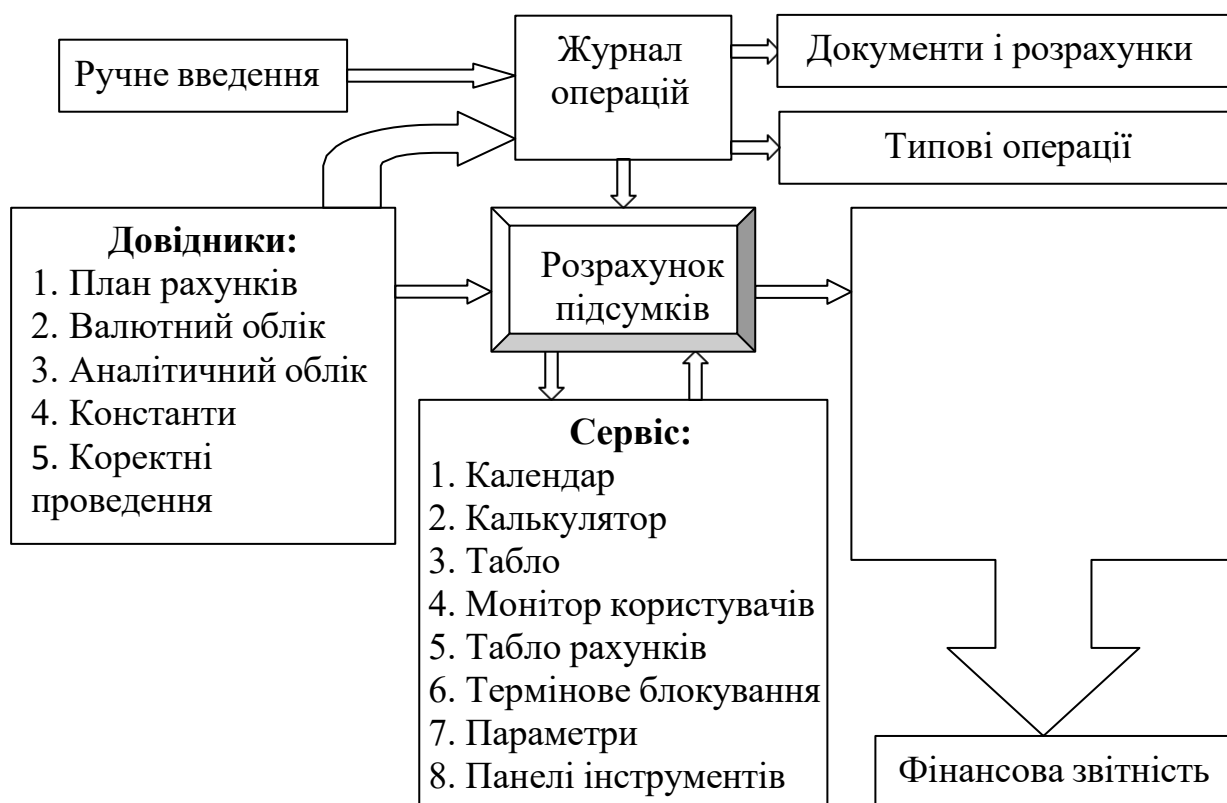

Рис. 2.6. Принцип роботи автоматизованого фінансового обліку в «BAS Бухгалтерія»

Джерело: [1], [2], [10], [44].

У бухгалтерській програмі підставою для відображення даних є первинні облікові документи, в яких фіксується вчинення фактів господарського життя, а також довідки бухгалтера з «ручних» операцій, щодо яких складається окремий обліковий документ.

Питанням індивідуального характеру для кожного підприємства є обсяг і зміст Положення про облікову політику підприємства, додатків до нього та інших документів, якими оформлюється облікова політика, і залежить насамперед від кваліфікації особи, яка склала цей документ.

Положення про облікову політику має розповсюджуватися на всі структурні одиниці (якщо в ньому не обумовлено для окремих підрозділів певних особливостей облікової політики).

Довести норми Положення про облікову політику підприємства до безпосередніх виконавців можна таким чином:

- ✓ у разі наявності великої кількості облікового персоналу норми Положення про облікову політику можуть до структурних підрозділів бухгалтерської служби скеровуватися у вигляді витягів з нього за конкретними ділянками облікової роботи;

- ✓ для ознайомлення з Положенням про облікову політику всіх працівників бухгалтерської служби можна передбачити в ньому реквізит «З Положенням ознайомлений», де зазначаються підписи всіх осіб, на яких покладене виконання облікових функцій.

Позаяк способи ведення бухгалтерського обліку, вибрані підприємством, мають застосовуватися з 1 січня, то документація, якою оформлюють зміни в обліковій політиці, повинна готуватися і затверджуватися до цієї дати. Таку роботу доцільно проводити паралельно з підготовкою до складання річної бухгалтерської звітності в четвертому кварталі.

На практиці підготовка Наказу про облікову політику підприємства – досить трудомістка справа, яка вимагає від учасників цього процесу відповідних здібностей, комплексних знань з усіх процесів, які відбувалися на підприємстві та за його межами в минулому, здійснюються сьогодні та будуть у майбутньому.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення облікової політики підприємства

У сучасних умовах бухгалтерський облік на українських підприємствах постійно змінюється й еволюціонує під впливом змін в законодавстві, що регулює фінансову звітність, технологічну складову й економічні чинники. Поява автоматизованих систем, штучного інтелекту, хмарних технологій дала змогу спростити процеси обліку і звітності, зменшити кількість помилок і поліпшити аналіз фінансових даних. На звітність і облік певних господарських операцій вплинули зміни в Міжнародних стандартах фінансової звітності і Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. У свою чергу адаптації бухгалтерських практик вимагають зміни в податковому законодавстві й правилах надання фінансової звітності.

На сьогодні у практичній діяльності підприємств відбувається загострення проблем обмеження бухгалтерської звітності, що характеризуються недостатнім забезпеченням прозорості й задоволеності потреб зовнішніх користувачів інформації. До таких проблем належать:

- ✓ недостатня деталізація, при якій бухгалтерська звітність є достатньо загальною, чим унеможлиблюється детальний аналіз фінансових показників. Це може призвести до проблем для інвесторів, кредиторів;
- ✓ відсутність єдиної системи стандартів і правил бухгалтерського обліку, що ускладнює порівняння фінансової звітності підприємств;
- ✓ відсутність норм обліку, які впливають на відсутність єдиної нормативно-правової бази для бухгалтерського обліку, що призводить до розбіжностей у методах обліку й звітності між різними підприємствами;

✓ деякі підприємства прагнуть максимізувати свої короткострокові результати діяльності з метою залучення інвесторів чи підтримання ціни акцій, що не завжди відображає їхні довгострокові наміри;

✓ деякі підприємства маніпулюють фінансовою звітністю, щоб поліпшити свої показники, які не відповідають дійсності;

✓ деякі системи бухгалтерського обліку є занадто складними, що ускладнює розуміння й аналіз фінансової інформації;

✓ бухгалтерська звітність підприємств часто не містить нефінансової інформації, такої як соціальна відповідальність, вплив на довкілля тощо.

Важливим процесом є розробка і вдосконалення облікової політики підприємства, позаяк вона визначає принципи, методи й процедури бухгалтерського обліку і звітності. Процес цей мусить бути актуальним і відповідати поточним умовам, регуляторному середовищу й стратегії підприємства.

Загалом облікова політика підприємства повинна бути гнучкою і відповідати змінам у зовнішньому та внутрішньому середовищі, сприяти об'єктивному і надійному відображенню стану фінансів та результативної роботи об'єкта господарювання для всіх зацікавлених сторін.

Однак формування облікової політики підприємства може спричинити низку проблем, які потребуватимуть уваги керівництва і негайного вирішення. До таких проблем можна зарахувати:

✓ суперечність між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, що призводить до невизначеностей у виборі процедури й методології обліку;

✓ велику кількість альтернатив для вибору методів обліку та оцінки, що ускладнює процес визначення для конкретного підприємства найбільш придатних варіантів;

✓ відсутність на підприємствах балансу між відображенням реального стану і бажанням підкреслити позитивні аспекти своєї діяльності;

✓ появу нових складних фінансових інструментів, які для більшості підприємств стають викликом;

✓ розширення або зміни в діяльності підприємства, що вимагають оновлення облікової політики з метою правильного відображення нових господарських операцій;

✓ недостатню кваліфікацію працівників бухгалтерських служб підприємств, яка призводить до ускладнення процесу формування облікової політики;

✓ деякі ситуації можуть залишатися недостатньо регульованими або непередбаченими стандартами бухгалтерського обліку, що призводить до неоднозначності у формуванні облікової політики;

✓ вплив податкового законодавства, яке характеризується великою кількістю податкових норм і відмінностей між податковим та бухгалтерським обліком, що впливає на формування облікової політики;

✓ якість облікової політики значно залежить від якості системи внутрішнього контролю та звітності;

✓ нестабільність економічних і ринкових умов, що впливають на вибір підходів до облікової політики.

Важливо для розв'язання цих проблем дотримуватися принципів прозорості, чесності, добросовісності під час формування облікової політики, враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін й дотримуватися вимог законодавства.

Розробку рекомендацій стосовно вдосконалення облікової політики ТОВ ***** належить розпочати з характеристики облікової політики за класифікаційними ознаками й визначити напрями її покращання на підприємстві (табл. 3.1).

Наступний напрям вдосконалення облікової політики *****— оцінка складу її елементів й визначення наявності помилок, які зможуть призвести до неправильного відображення у фінансовій звітності результатів господарської

діяльності, що безпосередньо впливає на довіру з боку зацікавлених сторін і навіть на порушення законодавчих вимог.

Таблиця 3.1

Характеристика облікової політики ***за класифікаційними
ознаками та напрямми її покращання**

Класифікаційна ознака	Характеристика	Напрямок покращання
1. Мета створення облікової політики	- для бухгалтерського обліку; - для податкового обліку	Розробка облікової політики для стратегічного та управлінського обліку
2. Елементи облікової політики	- стандартна облікова політика	Розробка нових елементів облікової політики (аналітичних, управлінських тощо)
3. Період дії облікової політики	- попередніх періодів	Розробка облікової політики для звітних періодів та наступних за звітним періодів
4. Внесення змін до облікової політики	- вимагає внесення змін	Розробка нових положень облікової політики
5. Види діяльності підприємства	- підприємство з різними напрямками діяльності	Розробка облікової політики для певних видів діяльності

Джерело: власна розробка автора

На підприємстві до таких помилок належать:

✓ неправильний вибір форми й методів обліку, що призводить до неправильного відображення господарських операцій і подій;

✓ певні розбіжності національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, які не завжди підприємство має змогу врахувати, що призводить до невірних фінансових звітів;

✓ неправильне ведення первинних облікових документів, яке заважає підприємству надати відповіді на запитання аудиторів та регуляторних органів;

✓ недостатній аналіз можливих ризиків і їх впливу на фінансову звітність, який призводить до неправильних рішень стосовно організації й формування облікової політики;

✓ підприємством не завжди враховуються зміни в діловому середовищі, економічних умовах і законодавстві, що призводить до невірних оцінок і показників;

✓ різні підрозділи підприємства можуть використовувати різні методи обліку, що спричинює невідповідності та незрозумілості у фінансовій звітності.

Щоб уникнути цих помилок, *****важливо мати чітку й добре обґрунтовану облікову політику, враховувати стандарти, аналізувати ризики й за необхідності залучати професійних консультантів. Важливими також є ефективний внутрішній контроль і система перевірки відповідності вимогам.

Ще один важливий аспект, який належить розглянути, – теоретичне забезпечення облікової політики *****, які відображають в організаційному і методологічному розділах. Унаслідок аналізу облікової політики *****виявлено такі недоліки: недостатня деталізація, відсутність актуалізації, відсутність практичних прикладів, суперечності та відсутність узгодженості, нестача адаптації облікової політики до галузі діяльності підприємства.

З метою вдосконалення організаційного й методологічного забезпечення облікової політики *****потрібно вжити таких заходів:

✓ розробити докладні матеріали, які включатимуть не лише теоретичні аспекти, а й практичні приклади застосування на підприємстві;

✓ адаптувати облікову політику до національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, постійно враховувати всі зміни і вносити відповідні корективи;

✓ у разі потреби звертатися до експертів для отримання пояснень і консультацій стосовно правильності формування облікової політики й ведення бухгалтерського обліку;

✓ забезпечити, щоб методологія була придатною для практичного застосування на підприємстві, враховувала специфіку його діяльності;

✓ розробити внутрішні стандарти й процедури, які визначають, яким чином на різних етапах бухгалтерського обліку повинна бути застосована облікова політика;

✓ регулярно переглядати й оновлювати організаційне і методологічне забезпечення згідно зі змінами в законодавстві, стандартах і появою нових напрямів діяльності підприємства;

✓ встановити ефективний внутрішній контроль за використанням облікової політики, щоб уникнути помилок і невідповідностей;

✓ сприяти професійному розвитку працівників, відповідальних за використання облікової політики;

✓ забезпечити між різними підрозділами підприємства ефективну комунікацію стосовно застосування облікової політики.

Впровадження у практику вітчизняних господарств робочого Плану рахунків і можливість його використання як інструмента облікової політики залежить від наявності концептуальних підходів і методики його формування. Результати системного аналізу всієї сукупності чинників, що стосуються робочого Плану *****, засвідчують необхідність його вдосконалення, позаяк він визначає зміст аналітичного обліку і впливає на застосовувану форму ведення фінансового обліку.

Особливої уваги на сьогодні потребує не тільки питання вдосконалення порядку побудови робочого Плану рахунків, але й параметрів його побудови. Це питання актуальне в сучасних умовах господарювання, позаяк зазвичай зазначені в нормативно-правових документах з бухгалтерського обліку вимоги до організації облікової політики потрібно адаптувати до практики роботи конкретного підприємства, зокрема *. Для вдосконалення на досліджуваному підприємстві робочого Плану рахунків потрібно змінити назви рахунків 30 і 66. У табл. 3.2 наведено фрагмент робочого Плану рахунків, запропонованого для *.

Зміни, що запропоновані в робочому Плані рахунків *****, враховують наказ МФУ «Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку» № 186 від 19.04.2001 р.

Таблиця 3.2

**Фрагмент варіанта робочого Плану рахунків, запропонованого
для *******

Чинний робочий План рахунків		Запропоновані зміни до чинного робочого Плану рахунків	
код рахунку	назва рахунку	код рахунку	назва рахунку
30	Каса	30	Готівка
66	Розрахунки із заробітної плати	66	Розрахунки за виплатами працівникам

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, запропоновані зміни допоможуть знизити ймовірність можливих помилок і їх наслідки при складанні фінансової звітності, для цілей інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Враховуючи запропоновані напрями вдосконалення облікової політики підприємства, ***** зможе покращити якість і надійність своєї облікової політики, що матиме позитивний вплив на достовірність фінансової звітності й підвищить довіру зацікавлених сторін.

3.2. Напрями вдосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства

Оскільки ***** є новим сучасним українським підприємством, воно здійснює бухгалтерський облік відходячи від стереотипів, що вимагає реформування, впровадження норм міжнародних і державних стандартів бухгалтерського обліку з метою формування достовірних даних економічної звітності стосовно підсумків його роботи. Усе це зумовлює необхідність

визначення напрямів поліпшення концепції бухгалтерського обліку, а також внутрішнього контролю підприємства над ним та фінансовою звітністю. Удосконалення процесів у бухгалтерській системі дасть змогу швидко реагувати на проблеми і позбавлятися їх, що позитивно вплине на майбутні результати діяльності підприємства.

Контроль усіх видів діяльності є найважливішою функцією керівництва *****. В якості управлінської функції контроль спроможний вирішувати завдання системи управління, а тому основне його призначення полягає в відповідності меті й цілям підприємства. Сутність контролю – у проведенні перевірок для забезпечення достовірності інформації і здійснення запланованих заходів зі залученням трудових, матеріальних і фінансових ресурсів.

Внутрішній контроль *****спрямований на взаємодію зі системою бухгалтерського обліку і складається з певних методів, форм і процедур, спроможний забезпечувати можливість обліку господарських операцій у формі грошових надходжень чи витрат шляхом їх відображення в облікових реєстрах та в фінансовій звітності. За допомогою внутрішнього контролю товариство також має можливість відстежувати вчасність облікових записів щодо господарських операцій та правильність їх відображення за рахунками обліку.

Важливими аспектами фінансового управління ТОВ ***** є організація бухгалтерського обліку та контролю, оскільки дає змогу контролювати використання ресурсів, забезпечити точність і надійність фінансової звітності й дотримуватися вимог законодавства.

Суб'єкти бухгалтерського контролю *****– це особи, органи або інституції, які безпосередньо перевіряють дотримання правильності й надійності бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства. До суб'єктів бухгалтерського контролю з боку підприємства належить керівництво і головний бухгалтер. Зовнішніми суб'єктами є фінансові контролюючі органи, аудиторські фірми, банки і кредитори, податкові органи. Цілі та повноваження цих суб'єктів різні, однак їхні дії спрямовуються на забезпечення надійності й достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства.

Серйозними наслідками для *****загрожують порушення в організації бухгалтерського обліку. Це стосується подання фінансової звітності підприємства, його репутації і взаємодії з регулюючими органами. У разі непроведення аудиту та контролю на підприємстві можливі такі основні порушення:

- ✓ відсутність або недостатня компетенція бухгалтерів, що може спричинити помилки в облікових записах, неправильну класифікацію операцій і невірну підготовку фінансової звітності;

- ✓ недостатність внутрішнього контролю, яка може призвести до можливості виникнення шахрайства, недостовірної звітності і невчасного виявлення помилок;

- ✓ неправильні визначення і класифікація операцій, які можуть призвести до надмірної або недостатньої оцінки активів, зобов'язань і фінансових результатів;

- ✓ недотримання національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що може спричинити невідповідність фінансової звітності вимогам нормативно-правових актів;

- ✓ виникнення фіктивних операцій або операцій, які не мають належної авторизації, що може спотворювати фінансову звітність;

- ✓ недооцінка можливих ризиків і наслідків, що може призвести до недостатнього контролю над обліком;

- ✓ відсутність або недостатня кількість облікової документації, яка може ускладнити підтвердження фінансових і господарських операцій;

- ✓ відсутність контролю за доступом до облікової інформації, що може призвести до несанкціонованого внесення змін до даних;

- ✓ використання застарілого програмного забезпечення, яке може призвести до неправильного обліку та обробки даних.

З метою уникнення цих порушень *****потрібно встановити ефективну систему внутрішнього контролю, тобто беззаперечно дотримуватися стандартів бухгалтерського обліку і проводити регулярні аудиторські перевірки, а також приділяти належну увагу професійному розвитку бухгалтерів.

Внутрішній фінансовий контроль – важливий компонент управління підприємством, позаяк спрямований на забезпечення надійності, точності, відповідності фінансової звітності та на попередження можливих фінансових ризиків. У *****також встановлено внутрішній фінансовий контроль. Основні цілі фінансового контролю *****наступні:

- ✓ забезпечення точності фінансової звітності: внутрішній контроль повинен допомогти переконатися, що облікові дані належним чином відображають фінансовий стан і результати діяльності підприємства, з урахуванням стандартів бухгалтерського обліку;

- ✓ попередження фінансових ризиків: контрольні процедури спроможні виявляти можливі ризики й недоліки у фінансовому обліку, що дає змогу вжити комплекс заходів для їх усунення або зменшення;

- ✓ забезпечення надійності інформації: вірогідна та надійна інформація здатна допомогти керівництву та зацікавленим особам ухвалювати обґрунтовані рішення стосовно фінансового стану підприємства;

- ✓ забезпечення дотримання внутрішніх і зовнішніх вимог: внутрішній контроль сприяє дотриманню внутрішніх процедур і політик, а також вимог зовнішніх регуляторів, таких як податкові органи та органи регулювання;

- ✓ запобігання шахрайству: внутрішній контроль спроможний виявляти підозрілі операції і неправомірні дії, зменшуючи можливість фінансового шахрайства;

- ✓ забезпечення відповідності законодавству: внутрішній контроль допомагає підприємству дотримуватися податкового законодавства, фінансового звітування й інших правових вимог;

- ✓ ефективне використання ресурсів: внутрішній контроль допомагає виявляти недоречне або неефективне використання ресурсів підприємства, що сприяє зменшенню втрат і оптимізації витрат;

- ✓ збереження репутації та довіри: відповідальний та ефективний внутрішній контроль підвищує рівень довіри зацікавлених сторін до фінансової звітності та управління підприємством.

Своєю чергою, принципи внутрішнього контролю на підприємстві відображають його залежність від конкретних економічних умов і цілей діяльності. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства (виробнича та фінансово-господарська складові) показує внутрішній контроль. Керівництво *****за допомогою контролю має можливість перевірити якість продукції і послуг, забезпечити всіх зацікавлених осіб достовірною інформацією, з'ясувати причини розбіжностей з метою усунення негативних чинників і недопущення їх в майбутньому.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що в *****застосовуються такі напрями вдосконалення контролю за системою бухгалтерського обліку:

- ✓ з метою результативного внутрішнього контролю в цілому сприяння сприйняттю значущості змісту і функцій контролю концепції бухгалтерського обліку;

- ✓ здійснено контроль над правильністю організації обліку запасів;

- ✓ забезпечено дотримання облікової політики на підприємстві;

- ✓ вдосконалено систему автоматизації облікових даних;

- ✓ проведено своєчасну та об'єктивну інвентаризацію, яка є ефективним методом контролю майна підприємства і допомагає правильно відобразити показники бухгалтерського обліку. Така інвентаризація проводитиметься і надалі.

Нами для вдосконалення організації внутрішнього контролю систематизовано послідовність етапів його проведення (табл. 3.3).

Застосування запропонованих етапів проведення внутрішнього контролю дасть змогу оперативно відстежувати всі операції з контрагентами від укладання договору до завершення розрахунків, паралельно здійснюючи контроль точності і своєчасності відображення фактів господарського життя в реєстрах бухгалтерського обліку.

Таблиця 3.3

Етапи проведення внутрішнього контролю *****

Ціль та задачі	Дії внутрішнього контролю	Результат
1-й етап – підготовчий		
Виявлення неплатоспроможного контрагента. Запобігання виникненню невинуватеної дебіторської заборгованості.	Аналіз фінансового стану контрагента.	Ухвалення рішення про необхідність укладання угоди з тим чи іншим контрагентом.
2-й етап – укладання договору		
Укладання та узгодження умов договору з контрагентом.	Розрахунок планових показників. Визначення строків та порядку постачання (реалізації) товарів, виконуваних робіт, наданих послуг.	Правова основа системи розрахунків організації з контрагентом.
3-й етап – фінансово-економічний		
Виконання умов договору. Збір та аналіз інформації про вчинення фактів господарської діяльності.	Своєчасне та точне відображення первинних документів, що підтверджують розрахункові операції з контрагентами. Використання автоматизованих систем розрахунків.	Відображення операцій в обліку та спеціалізованих програмах.
4-й етап – обліковий		
Дотримання законодавства, облікової політики та локальних документів організації.	Відображення на рахунках бухгалтерського обліку виникнення боргів, а також їх групування в розрізі кожного контрагента на основі виправдувальних документів. Формування інформації про наявність і динаміку зміни боргів.	Відображення розрахункових операцій у бухгалтерських документах.
5-й етап – внутрішній контроль		
Виявлення причин спотворень інформації про розрахункові операції.	Перевірка дотримання правил, норм та вимог законодавства щодо вчинення фактів господарського життя. Контроль за здійсненням процесу платежів, перевірка правильності відображення даних за розрахунками з контрагентами.	Забезпечення достовірності фінансової інформації про розрахунки з контрагентами.

Джерело: власна розробка автора

Оптимізації складу й структури заборгованостей і зміцненню фінансового стану *****сприятимуть вищевикладені рекомендації щодо вдосконалення організації внутрішнього контролю в товаристві.

З метою проведення оцінки системи внутрішнього контролю в ***** пропонуємо проводити тестування (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Тестові питання щодо оцінки системи внутрішнього контролю

Питання тестування	Відповіді		Джерела інформації
	так	ні	
1	2	3	4
Чи відповідає структура бухгалтерії діяльності підприємства та її особливостям			Положення про роботу групи надання послуг в області бухгалтерського обліку підприємства
Чи застосовується облікова політика в об'єкті перевірки послідовно від одного звітного періоду до іншого?			Облікова політика підприємства
Зміни до облікової політики вносяться відповідно до вимог нормативних актів щодо бухгалтерського обліку?			Накази про внесення змін в облікову політику підприємства
Чи розкриті в обліковій політиці в повному обсязі напрями господарської діяльності та способи їх обліку?			Облікова політика підприємства
В обліковій політиці відсутні положення, які суперечать один одному?			Облікова політика підприємства
В обліковій політиці відсутні методи обліку, відмінні від встановлених нормативними актами з бухгалтерського та податкового законодавства?			Облікова політика підприємства
Чи є графік документообігу?			Опитування головного бухгалтера, облікова політика підприємства
Чи дотримується графік документообігу?			Опитування головного бухгалтера
Чи є посадові інструкції на працівників групи надання			Посадові інструкції співробітників

послуг щодо ведення бухгалтерського обліку?			підприємства
Прийом на роботу спеціалістів проводиться на конкурсній основі, за результатами співбесіди (тестування)?			Опитування головного бухгалтера, директора
Чи проводяться заходи щодо навчання та підвищення кваліфікації співробітників групи надання послуг з ведення бухгалтерського обліку?			Опитування головного бухгалтера, договори на навчання персоналу, сертифікати про пройдене навчання
Чи є відділ внутрішнього контролю?			Опитування головного бухгалтера, директора
Чи призначено ревізійну комісію?			Статут підприємства
Чи застосовується єдиний робочий план рахунків бухгалтерського обліку?			Робочий план рахунків підприємства
Чи всі реєстри у бухгалтерському обліку заповнюються на підставі первинних документів?			Реєстри бухгалтерського обліку, первинні документи до реєстра бухгалтерського обліку
Чи всі первинні документи містять обов'язкові вірно заповнені реквізити?			Первинні облікові документи
Чи проводиться інвентаризація активів та зобов'язань?			Документи з інвентаризації
Чи дотримуються строки проведення інвентаризації та періодичність?			Документи з інвентаризації
Документи щодо проведення інвентаризації складаються з дотриманням вимог нормативних актів із бухгалтерського обліку?			Документи з інвентаризації
Чи призначено інвентаризаційну комісію?			Наказ про затвердження інвентаризаційної комісії
У підприємства відсутні помилки при перенесенні з одного облікового реєстра до іншого?			Реєстри бухгалтерського обліку
Чи автоматизовано ведення бухгалтерського обліку?			Облікова політика організації, опитування бухгалтерської служби
Автоматизація торкається всіх ділянок бухгалтерського обліку?			Опитування головного бухгалтера

Джерело: власна розробка автора

Кожній позитивній відповіді відповідає 1 бал, негативній – 0 балів. Загальний підсумок підбивають за всіма розділами.

Орієнтуючись на рекомендовані параметри оцінки внутрішньої системи контролю (табл. 3.5) та відсоток ефективності, що отриманий за підсумками тестування, оцінка може бути визначена як «неефективна», «ефективна» або «високоефективна».

Таблиця 3.5

Критерії оцінки системи внутрішнього контролю

Оцінка	Відсоток ефективності
Неефективна	0 – 45
Ефективна	46 – 75
Високоефективна	75 – 100

Джерело: власна розробка автора

Вжиті заходи допоможуть *****покращити контроль за системою бухгалтерського обліку й забезпечити правильність і достовірність фінансової інформації.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Обов'язковим елементом формування в Україні нових підходів до бухгалтерського обліку стала облікова політика підприємства.

На сучасному етапі досить актуальною і важливою є проблема розуміння ролі формування й застосування облікової політики підприємства його власниками, керівниками, фахівцями середньої ланки управління. Водночас фахівці з бухгалтерського обліку повинні в повному обсязі надавати інформацію як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам. А отже, формат підготовки й подання інформації має бути закріплений у розпорядчому документі щодо формування облікової політики.

Під обліковою політикою найчастіше розуміють сукупність принципів, методів та процедур, які використовуються підприємством для складання й подання фінансової звітності відповідно до чинного законодавства. Саме поняття варто розглядати не як набір альтернатив, а як систему ведення бухгалтерського обліку. За таких умов відпадає необхідність, крім заявленої облікової політики, запроваджувати на підприємстві й Положення про організацію обліку. Це дасть змогу розширити суть поняття та забезпечити його еволюцію і органічний зв'язок із внутрішнім та зовнішнім середовищем підприємства.

Для полегшення при формуванні облікової політики процедури обрання суб'єктом господарювання допустимих варіантів її елементів нами в табличній формі згруповано в розрізі відповідних П(С)БО розмаїття елементів облікової політики (через їх відокремленість) та допустимі їх варіанти.

За результатами проведеного обстеження, більшість підприємств вважає, що формування облікової політики потрібно здійснювати постійно, у процесі функціонування виробничої системи, а не лише в період підготовки наказу про облікову політику на звітний рік. Цим також підтверджується потреба в створенні, передусім в умовах великих підприємств, постійно діючої структури з формування облікової політики. Формування облікової політики здійснюють у

кілька етапів. У науковій літературі розглядається п'ять-шість етапів, однак вони значно відрізняються за змістом. Узагальнюючи методичні підходи науковців і фахівців-практиків ми запропонували етапи формування облікової політики, зміст яких представлено в роботі.

Формування облікової політики здійснюється на основі такого основного розпорядчого документа, яким може бути Положення або стандарт підприємства про облікову політику.

Основний робочий документ наступного звітного року – щорічний наказ про облікову політику, який є своєрідним витягом із Положення. У наказі належить відображати: всі зміни облікової політики, котрі призводять до викривлення реальної вартості активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат підприємства; причини та обґрунтування змін; способи відображення наслідків внесених змін до фінансової звітності тощо. Ці зміни розкриваються у примітках до річної фінансової звітності в описовій формі або додається копія розпорядчого документа про встановлення і зміну облікової політики.

Аналіз фінансової діяльності *****за 2022 – 2024 рр., проведений нами, свідчить, що підприємство наростило фінансові результати: чистий прибуток зріс у 6,2 раза й у 2024 р. становив 188,3 тис. грн. За цей період підприємство сплатило 104,1 тис. грн податку на прибуток. Основна маса прибутку отримана від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг). Інші операційні доходи є незначними або взагалі відсутні.

Діяльність підприємства є високоефективною зі зростаючим прибутком як основної діяльності, так і підприємства в цілому – відповідно у 3,7 раза та 6,2 раза. Однак у 2023 р. рівень рентабельності основної діяльності різко зменшився порівняно з 2022 р. (на 22 п.), що відповідно знизило рівень рентабельності в підприємстві в цілому на 0,7 п. Це зумовлено різким зростанням собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) – у 10,6 раз у зазначені роки, що пов'язано з тим, що у 2023 р. розпочато розширення надання послуг та освоєння нових видів робіт. Натомість у 2024 р. собівартість суттєво знижується (майже удвічі), що відповідно забезпечує зростання прибутку та рівня рентабельності. У 2024 р.

зростання операційних витрат зумовило різку відмінність рівня рентабельності основної діяльності (14,6 %) та підприємства в цілому (3,4 %).

Отже, ***** – високоефективне підприємство, що займається різноманітними видами діяльності, які пов'язані з будівництвом і перевезенням вантажів.

Суттєво знизилися – на 40,2 % – активи підприємства. Необоротні активи, які повністю складаються з основних засобів, також знизилися – на 38,2 %. Оборотні активи скоротилися на 40,7 %.

Зниженням як оборотних, так і необоротних активів зумовлене зменшення суми балансу. Варто відзначити тенденцію до зниження вартості основних засобів в необоротних активах та суттєву тенденцію до зниження дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, яка за 2024 р. порівняно з 2023 р. зменшилася на 87,7 %. Зниження дебіторської заборгованості свідчить про вчасні розрахунки за виконані роботи і послуги. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом та інша поточна заборгованість відсутня, що є позитивним явищем. Отже, активи ***** мають стійку тенденцію до зниження.

Аналіз пасивів підприємства дає змогу визначити всі фінансові ресурси, які є в його розпорядженні. Вони складаються з власного капіталу і позичених (залучених) коштів.

У структурі балансу основну частку (близько 80 %) займають оборотні активи, і ця частка за аналізований період практично не змінилася. Серед оборотних активів основна частка припадає на запаси, які у 2023 р. зменшилися порівняно з 2022 р. на 7,3 %, а у 2024 р. порівняно з попереднім роком зросли на 2,9 %. Гроші та їх еквіваленти зросли незначно. Основним елементом необоротних активів є основні засоби, які в структурному відношенні практично не змінилися. У структурі активів підприємства вони становлять 23,3 %.

Як виявив вертикальний аналіз пасивів, власний капітал та довгострокові зобов'язання в структурі балансу зазнали певних змін. Власний капітал, який в основному складається з нерозподіленого прибутку, у структурі пасивів

становить 47,1 % у 2024 р. Порівняно з 2023 р. у структурному відношенні він зріс на 15,3 %, а у 2023 р. порівняно з 2022 р. – на 4,8 % за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Довгострокові зобов'язання, як уже зазначалося, відсутні, що є позитивним явищем. У структурі кредиторської заборгованості основну частку займає поточна кредиторська заборгованість за товарами, роботою і послугами, яка має тенденцію до значного зниження: на 0,7 % у 2023 р. та на 15 % у 2024 р. порівняно з попереднім роком. Незначно змінилися й інші поточні зобов'язання. У цілому поточні зобов'язання в структурі балансу становили у 2022 р. 72,9 %, у 2023 р. – 68,2 %, що на 4,7 % менше порівняно з попереднім роком, та 52,9 % у 2024 р., або на 15,3 % менше порівняно з 2023 р.

Активи *****суттєво перевищують зобов'язання товариства, що засвідчує можливість покриття зобов'язань власними активами.

Проведений аналіз наявності та використання виробничих ресурсів і фінансових активів *****свідчить про досить високе забезпечення ресурсами для виробничої діяльності та стабільний фінансовий стан.

Серед напрямів удосконалення облікової політики підприємства було запропоновано сформувати цілісне уявлення про її характеристики за класифікаційними ознаками, що здатне допомогти *****визначити конкретні її розділи для покращання. Також проведено оцінку облікової політики підприємства, визначено її структурні елементи й допущені помилки під час формування.

За результатами було визначено, що лише за умови побудови на підприємстві якісної системи внутрішнього контролю система бухгалтерського обліку зможе отримати гарантії достовірної інформації про результати господарської діяльності. Підвищення рівня ефективності контролю допоможе керівництву підприємства не допустити порушень і зловживань під час формування облікової інформації, мінімізувати негативні процеси й запобігти їх виникненню в майбутньому.

Важливе значення в процесі внутрішнього контролю має інвентаризація, яка спроможна забезпечити достовірність даних бухгалтерського обліку та

фінансової звітності. Завдяки інвентаризації фінансова звітність на підприємстві буде достовірною й зрозумілою всім користувачам інформації, які бажають дізнатися про наявність і стан активів та зобов'язань підприємства.

Для вдосконалення робочого Плану рахунків на досліджуваному підприємстві необхідно змінити назви рахунків 30 і 66. Зміни, що запропоновані в робочому Плані рахунків *****, враховують Наказ МФУ «Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку» № 186 від 19.04.2001 р.

Для вдосконалення організації внутрішнього контролю нами систематизовано послідовність етапів проведення внутрішнього контролю. Застосування запропонованих етапів проведення внутрішнього контролю дасть змогу оперативно простежити за всіма операціями з контрагентами від початку укладання договору до завершення розрахунків, паралельно здійснюючи контроль точності і своєчасності відображення фактів господарського життя в реєстрах бухгалтерського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко В. М., Мамченко С. Д. Економічна кібернетика: введення в спеціальність: навч. посіб. Ірпінь: Вид-во НУДПСУ, 2016. 138 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», 53 т.).
2. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2012. 240 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз: проблеми теорії та методології: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2013. 604 с.
4. Войнаренко М. П., Аксьонова Т. М. Проблеми формування облікової політики підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 4. С. 96–99.
5. Войтенко Т. Облікова політика-2010: головне. *Податки та бухгалтерський облік*. 2010. № 1-2. С. 16–22.
6. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Організація обліку: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. *****: Магнолія-2006, 2016. 438 с.
7. Годнюк І., Шевчук Н. Облікова політика та її вплив на діяльність підприємства в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*. 2023. № 2(24). С. 110-119. doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.281235](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235).
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 10.10.2025).
9. Гудзенко Н. М., Китайчук Т. Г. Роль обліку в забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 3(19). С. 125–134.
10. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 400 с.
11. Єфименко А. Гармонізація законодавства України та ЄС у сфері регулювання діяльності та бухгалтерської звітності компаній. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=488> (дата звернення: 24.09.2025).

12. Жалдак М., Рамський Ю. Інформатика: навч. посіб. Київ: Вища шк., 1991. 319 с.
13. Задорожний З. М. В., Аверкин Я. Ф. Управлінський облік: особливості та принципи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. Т. 1, № 28. С. 114–120.
14. Іванов В., Карасюк В., Гвозденко М. Основи інформатики і обчислювальної техніки: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 328 с.
15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 лист. 1999 р. № 291 із змінами і доповненнями від 25 вер. 2009 р. № 1125. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/an/4/ (дата звернення: 06.10.2025).
16. Інформатика і комп'ютерна техніка: навч. посіб. / за ред. М. Рогози. Київ: Вид. центр «Академія», 2006. 368 с.
17. Касич А. О., Онищенко О. В. Еволюція наукових підходів до формування облікової політики підприємства. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2013. Вип. 1(78). С. 172–180.
18. Коваль Л. В. Облікова політика щодо запасів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 1(29). С. 101–110.
19. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. (зі змінами і доповненнями від 24.12.2023, № 3494 IX). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).
20. Костенко Н. Політика підприємства щодо обліку. *Податки та бухгалтерський облік*. 2018. № 3(1083). С. 5–13.
21. Кучеренко Т. Регламентування облікової політики фінансової звітності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 5. С. 24–34.
22. Мельник С. І., Любимов М. О. Облік за міжнародними стандартами: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни за кредитно-модульною системою організації навч. процесу. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011.

23. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 27.06.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (дата звернення: 10.10.2025).

24. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління: затв. наказом М-ва фінансів України від 07 груд. 2018 р. № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення: 02.10.2025).

25. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: затв. наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <http://dtkt.com.ua> (дата звернення: 02.10.2025).

26. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів: наказ М-ва аграр. політики України від 27.09.2007 р. № 701. URL: <http://uazakon.com> (дата звернення: 20.10.2025).

27. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах» від 21.12.2007 р. № 929. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2025).

28. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, IASB): список, стандарт, міжнар. док. від 01.01.2012 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).

29. Міжнародні стандарти фінансової звітності: навч. посіб. / укл. М. М. Танасієва, Т. М. Ковальчук. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 224 с.

30. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://dtkt.com.ua/show/2cid09995.html> (дата звернення: 18.11.2025).

31. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні: норм.-практ. довідник: навч. посіб. *****: Інтелект-Захід, 2000. 188 с.

32. Облікова політика: навч. посіб. / Г. М. Давидов та ін.; за заг. ред. Г. М. Давидова. 2-ге вид., перероб. і допов. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2017. 362 с.

33. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2025).

34. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://pro-u4ot.info/index> (дата звернення: 02.09.2025).

35. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: затв. наказом М-ва фінансів України від 24.03.1995 р. № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.10.2025).

36. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємств: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2020. 647 с.

37. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Організація процесу формування облікової інформації для прийняття управлінських рішень: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Центр навч. літ., 2021. 492 с.

38. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV із змінами і доповненнями від 12.05.2011 р. № 3332-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.09.2025).

39. Про інформацію: Закон України (із змінами, внесеними згідно із Законом від 06.04.2000 р. № 1642-III (1642-14). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 27.09.2025).

40. Пушкар М. С. Облікова політика. Тернопіль: Карт-бланш, 2004. 190 с.

41. Радіонова Н. Облікова політика як методологічна основа управління підприємством. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. С. 53-60.

42. Ратушна Б.-Л. Р., Ільницька В. М. Адаптація облікової політики підприємства до вимог цифрової економіки: вплив штучного інтелекту. «Маркетинг у глобальному середовищі: інновації, етика та конкурентоспроможність бізнесу»: збірник тез IX Всеукраїнської студентської

науково-практичної конференції / за заг. ред. А.О. Линдюка, М.В. Когут. Дубляни, 2025, С. 62-64.

43. Сисоєва І. М. Облікова політика як складова інформаційних ресурсів підприємства. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2008. Вип. 4, т. 1. С. 236–240.

44. Скрипник С. В., Франчук І. Б., Шепель І. В. Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 10. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4757&i=6> (дата звернення: 05.08.2025).

45. Следзінський І., Василенко Я. Основи інформатики: посіб. для студентів. Тернопіль: Богдан, 2003. 160 с.

46. Слободяник Ю. Б., Хоменко Ю. О. Організація облікової політики в Україні: проблеми гармонізації. URL: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/slobodianik_018.pdf (дата звернення: 28.08.2025).

47. Соколов В. Ю. Інформаційні системи і технології: навч. посіб. Київ: ДУІКТ, 2010. 138 с.

48. Сук Л. К., Сук П. Л. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: Знання, 2015. 507 с.

49. Ткаченко О. С., Коваленко О. Є. Удосконалення облікової політики на підприємствах малого бізнесу. *Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств*: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 11-12 трав. 2023 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2023. С. 42–45.

50. Ткаченко О. С., Янко О. Є. Сутність та складові елементи облікової політики підприємства за умови гармонізації системи бухгалтерського обліку та звітності. *Економіка і суспільство*. 2023. Вип. 57. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-134>.

51. Управлінський облік в інформаційній системі підприємства: навч. посіб. / І. Б. Чернікова та ін.; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2016. 209 с.

52. Усатенко О. В. Бухгалтерський облік та звітність організацій: навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Дніпро: НТУ «ДП», 2022. 74 с.

53. Фінансовий облік і звітність: навч. посіб. / укл.: С. І. Мельник, І. М. Горбан, Н. С. Марушко. *****: **. держ. ун-т внутріш. справ, 2022. 388 с.